

LASTENSUOJELUN LYHYTAIKAINEN PERHEHOITO

**Biologisten vanhempien kokemuksia Pelastakaa
Lapset ry:n kehittämishankkeesta ja
lapsitutkimuksen haasteita**

**Elina Eronen
Liisi Hämäläinen**

**Opinnäytetyö
Helmikuu 2009**

Sosiaaliala

**JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU**

Tekijä(t) ERONEN, Elina HÄMÄLÄINEN, Liisi	Julkaisun laji Opinnäytetyö	
	Sivumäärä 57 + 4	Julkaisun kieli suomi
	Luottamuksellisuus ☐ Salainen _____ saakka	
Työn nimi LASTENSUOJELUN LYHYTAIKAINEN PERHEHOITO Biologisten vanhempien kokemuksia Pelastakaa Lapset ry:n kehittämishankkeesta ja lapsitutkimuksen haasteita		
Koulutusohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma		
Työn ohjaaja(t) KETOLA, Tuija TAPANINEN, Eero		
Toimeksiantaja(t) Pelastakaa Lapset ry		
Tiivistelmä Opinnäytetyö tehtiin yhteistyössä Pelastakaa Lapset ry:n lastensuojelun lyhytaikaisen perhehoidon kehittämishankkeen kanssa. Kehittämishankkeen toteuttajina ovat Pelastakaa Lapset ry:n Keski- ja Länsi-Suomen aluetoimistot. Hanke toteutetaan 1.5.2007-31.12.2009 välisenä aikana Raha-automaattiyhdistyksen tukemana. Kehittämishankkeen tavoitteena on kehittää lastensuojelun lyhytaikaista perhehoitoa tukiperhetoiminnan ja pitkäaikaisen perhehoidon välimaastoon sopivaksi palveluksi. Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää kehittämishankkeen kautta sijoitettujen lasten biologisten vanhempien subjektiivisia kokemuksia lyhytaikaisesta perhehoidosta. Tutkimuksessa selvitettiin, miten biologiset vanhemmat ovat kokeneet lyhytaikaisen perhehoidon vaikuttaneen perheensä tilanteeseen, millaisia kokemuksia heillä on kehittämishankkeesta ja yhteistyöstä sekä miten he ovat kokeneet oman osallisuutensa perhehoidon aikana. Lisäksi tutkimuksessa tarkasteltiin teoreettisesta viitekehyksestä käsin lapsitutkimuksen etiikkaa ja lapsen osallisuutta. Tutkimusote oli kvalitatiivinen eli laadullinen ja tutkimusmenetelmänä käytettiin teemahaastattelua. Tutkimusaineisto koostui neljän biologisen vanhemman haastatteluista, jotka koskivat viiden lapsen sijoitusta. Aineisto käsiteltiin sisällönanalyysin avulla. Tutkimustulosten mukaan lastensuojelun lyhytaikainen perhehoito on monipuolinen ja tarkoituksenmukainen palvelu, johon oltiin hyvin tyytyväisiä. Perhehoito antoi mahdollisuuden ratkaista biologisen perheen ristiriitoja ja parantaa lapsen kasvuolosuhteita. Yhteistyö kehittämishankkeen työntekijöiden kanssa koettiin onnistuneeksi ja oma osallisuus riittäväksi. Lapsitutkimuksen teoreettisen viitekehyksen mukaan lapsen osallisuus edellyttää, että lapsella on mahdollisuus itse tuottaa tietoa tilanteestaan, odotuksistaan ja kokemuksistaan. Lapsitutkimuksessa eettiset periaatteet tulee huomioida erityisen tarkasti niiden kuitenkin olematta esteenä lapsen kuulemiselle.		
Avainsanat (asiasanat) Pelastakaa Lapset ry, lastensuojelu, lyhytaikainen perhehoito, lapsitutkimus, osallisuus, vaikutusten arviointi		
Muut tiedot		

Author(s) ERONEN, Elina HÄMÄLÄINEN, Liisi	Type of Publication Bachelor's Thesis	
	Pages 57 + 4	Language Finnish
	Confidential ☐ Until _____	
Title SHORT-TERM FOSTER CARE IN CHILD WELFARE Biological parents' experiences of the development project of Save the Children Finland and challenges of childhood research		
Degree Programme Degree programme in Social Care		
Tutor(s) KETOLA, Tuija TAPANINEN, Eero		
Assigned by Save the Children Finland		
Abstract This Bachelor's Thesis was made in co-operation with Save the Children Finland's development project of short-term foster care in child welfare. The development project is carried out by Save the Children Finland's regional offices in Central and Western Finland. The project lasts from 1.5.2007 to 31.12.2009 and it is supported financially by RAY (Finland's Slot Machine Association). The objective of the project is to develop short-term foster care as a suitable child welfare service between support family services and long-term foster care. The aim of the Bachelor's Thesis was to clarify the subjective experiences of those biological parents whose children have been placed out through the project. The objectives of the research were to investigate how the biological parents have experienced the effects of short-term foster care for the situation of their family, what kind of experiences they have of the project and the co-operation and how they have experienced their participation during the foster care process. In addition the ethics of childhood research and the participation of children were explored from theoretical frame of reference. The Bachelor's Thesis was a qualitative research and the method of the research was a theme-centered interview. The research material was consisted of four interviews considering the placement of five children. According to the results of the research short-term foster care in child welfare is a versatile and appropriate service in which the biological parents were very satisfied. Short-term foster care gave the opportunity to solve the conflicts of the family and to improve the conditions of the child's growth. The co-operation with the social workers of the development project was seen successful and the participation of the biological parents was seen sufficient. According to the theoretical frame of reference in childhood research the participation of the child requires that the child has a possibility to produce information about his/her own situation, expectations and experiences. In the childhood research ethical principles have to be considered very carefully without them being an obstacle for hearing the child.		
Keywords Save the Children Finland, child welfare, short-term foster care, childhood research, participation, evaluation of effects		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

1. JOHDANTO	3
2. LASTENSUOJELUN JA LAPSITUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT	4
2.1 Lastensuojelun prosessi	4
2.2 Lapsen etu ja osallisuus	6
2.3 Lapsitutkimuksen erityispiirteet	8
3. LASTENSUOJELUN PERHEHOITO	11
3.1 Perhehoidon historia	11
3.2 Perhehoidon tavoitteet ja tehtävät	13
3.3 Perhehoito osana lastensuojelun prosessia	14
3.4 Vanhemmuus perhehoidossa	15
3.5 Perhehoitajien kelpoisuusvaatimukset	16
3.6 Perhehoidon mahdollisuudet ja haasteet	16
4. AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET	18
5. LASTENSUOJELUN LYHYTAIKAISEN PERHEHOIDON KEHITTÄMISHANKE	20
5.1 Hankkeen organisaatio	20
5.2 Hankkeen tavoitteet	21
5.3 Hankkeen toteutus	22
6. VAIKUTUSTEN ARVIOINTI SOSIAALIALALLA	23
6.1 Vaikuttavuuden vai vaikutusten arviointi?	23
6.2 Vaikutusten arviointi lastensuojelussa	24
6.3 Vaikutusten arviointi sosiaalialan kehittämishankkeessa	25
7. BIOLOGISTEN VANHEMPIEN OSALLISUUS	26
7.1 Osallisuuden merkitys	26
7.2 Biologisten vanhempien osallisuus lastensuojeluprosessissa	27
8. TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	28
8.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimustehtävät	28
8.2 Menetelmälliset valinnat	29
8.2.1 Kvalitatiivinen tutkimusote	29
8.2.2 Teemahaastattelu	30
8.3 Teemahaastattelun toteutus	31
8.4 Aineiston analysointi	32
9. TUTKIMUSTULOKSET	33

	2
9.1 Näkemyksiä lyhytaikaisesta perhehoidosta	33
9.2 Kokemuksia Pelastakaa Lapset ry:n perhehoidon mallista.....	34
9.3 Vanhempien ja kehittämishankkeen välinen yhteistyö	35
9.4 Osallisuuden kokemuksia	37
9.5 Kokemukset lyhytaikaisen perhehoidon vaikutuksista	38
10. POHDINTA	40
10.1 Johtopäätökset	40
10.2 Tutkimuksen luotettavuus.....	45
10.3 Tutkimuksen eettisyys	48
10.4 Opinnäytetyöprosessi.....	50
10.5 Aiheita jatkotutkimuksille.....	52
LÄHTEET	54
LIITTEET	58
Liite 1. Saatekirje	58
Liite 2. Suostumuslomake	59
Liite 3. Vanhempien teemahaastattelu	60
KUVIOT	
KUVIO 1. Lastensuojelun prosessikaavio	6

1. JOHDANTO

Lastensuojelun lyhytaikainen perhehoito on monipuolinen palvelu lapsiperheiden kriisitilanteita varten. Lyhytaikainen perhehoito mahdollistaa lapsen ympärivuorokautisen hoidon, kasvatuksen ja huolenpidon oman kodin ulkopuolella sijaisperheessä. Perhehoidon aikana pyritään selvittämään perheen kriisitilannetta ja löytämään lapsen edun mukaisia pysyviä ratkaisuja. Lyhytaikaista perhehoitoa on tutkittu ja kehitetty toistaiseksi vähän, minkä vuoksi kiinnostuimme aiheesta ja sen haasteellisuudesta. Lisäksi halusimme syventää sosionomin ammattiosaamistamme lastensuojelun kentällä.

Teemme opinnäytetyömme yhteistyössä Pelastakaa Lapset ry:n lastensuojelun lyhytaikaisen perhehoidon kehittämishankkeen kanssa. Tarkoituksenaamme on tutkia hankkeen kautta sijoitettujen lasten biologisten vanhempien subjektiivisia kokemuksia lyhytaikaisesta perhehoidosta. Opinnäytetyömme tavoitteena on löytää vastaus neljään tutkimustehtävään: miten biologiset vanhemmat ovat kokeneet lyhytaikaisen perhehoidon vaikuttaneen perheensä tilanteeseen, millaisia kokemuksia heillä on kehittämishankkeesta ja yhteistyöstä sekä miten he ovat kokeneet oman osallisuutensa perhehoidon aikana. Empiirisen tutkimuksen lisäksi tarkastelemme neljäntenä tutkimustehtävänäme lapsitutkimusta ja erityisesti lapsen osallisuuden mahdollisuuksia ja haasteita teoreettisen viitekehyksen pohjalta. Lapsitutkimus on osa opinnäytetyötämme, koska alkuperäinen tarkoituksemme oli haastatella biologisten vanhempien lisäksi sijoitettuja lapsia. Kehittämishankkeen ohjausryhmä suhtautui kuitenkin kielteisesti lapsitutkimukseen eettisiin syihin vedoten. Tästä huolimatta katsoimme tarpeelliseksi pitää lapsitutkimuksen mukana opinnäytetyöraportissamme, koska haluamme herättää aiheeseen liittyvää keskustelua. Tutkimustulokset annetaan Pelastakaa Lapset ry:n käyttöön, joka hyödyntää niitä lastensuojelun lyhytaikaisen perhehoidon kehittämisessä.

Opinnäytetyömme raportti rakentuu teoria- ja tutkimusosuudesta. Teoriaosuudessa käsittelemme aluksi lastensuojelun ja lapsitutkimuksen lähtökohtia, jonka jälkeen siirymme lastensuojelun perhehoitoon, aikaisempiin tutkimustuloksiin sekä Pelastakaa Lapset ry:n kehittämishankkeeseen. Teoriaosuuden lopuksi perehdymme vielä sosiaalialan vaikutusten arviointiin ja biologisten vanhempien osallisuuteen. Tutkimusosuudessa käsittelemme teemahaastatteluiden toteuttamista ja niistä saatuja tuloksia. Pohdinnassa kerromme johtopäätöksistä, joiden myötä saimme vastauksen neljään tutki-

mustehtäväämme. Lisäksi pohdimme tutkimuksemme luotettavuutta, eettisyyttä ja jatkotutkimusaiheita sekä käymme läpi opinnäytetyöprosessimme.

2. LASTENSUOJELUN JA LAPSITUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT

2.1 Lastensuojelun prosessi

Lastensuojelulla tarkoitetaan lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua sekä ehkäisevää lastensuojelua. Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua ovat lastensuojelutarpeen selvitys, avohuollon tukitoimenpiteet, lapsen kiireellinen sijoitus, huostaanotto sekä sijais- ja jälkihuolto. Ehkäisevällä lastensuojelulla puolestaan pyritään edistämään ja turvaamaan lapsen kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tukemaan vanhemmuutta. Ehkäisevä lastensuojelu tapahtuu kunnan muiden sosiaali- ja terveystalveluiden yhteydessä, kuten neuvoloissa, päivähoidossa sekä terveydenhuollon piirissä. Ehkäisevä lastensuojelu eroaa perhekohtaisesta siten, ettei se edellytä lastensuojelun asiakkuutta. (Räty 2007, 19.)

Lastensuojelun tarve voi tulla eri tavoin ilmi. Vanhemmat tai lapsi voivat itse pyytää apua tilanteeseensa. Lastensuojeluilmoituksen voi tehdä myös kuka tahansa lapsen tilanteesta huolestunut henkilö, kuten sukulainen tai naapuri. Lisäksi viranomaisilla on velvollisuus ilmoittaa havaitsemastaan lastensuojelun tarpeesta. Tällaisia viranomaisia ovat esimerkiksi päiväkodin, koulun ja terveydenhuollon henkilökunta. (Ahto & Mikkola 1999, 6-7.)

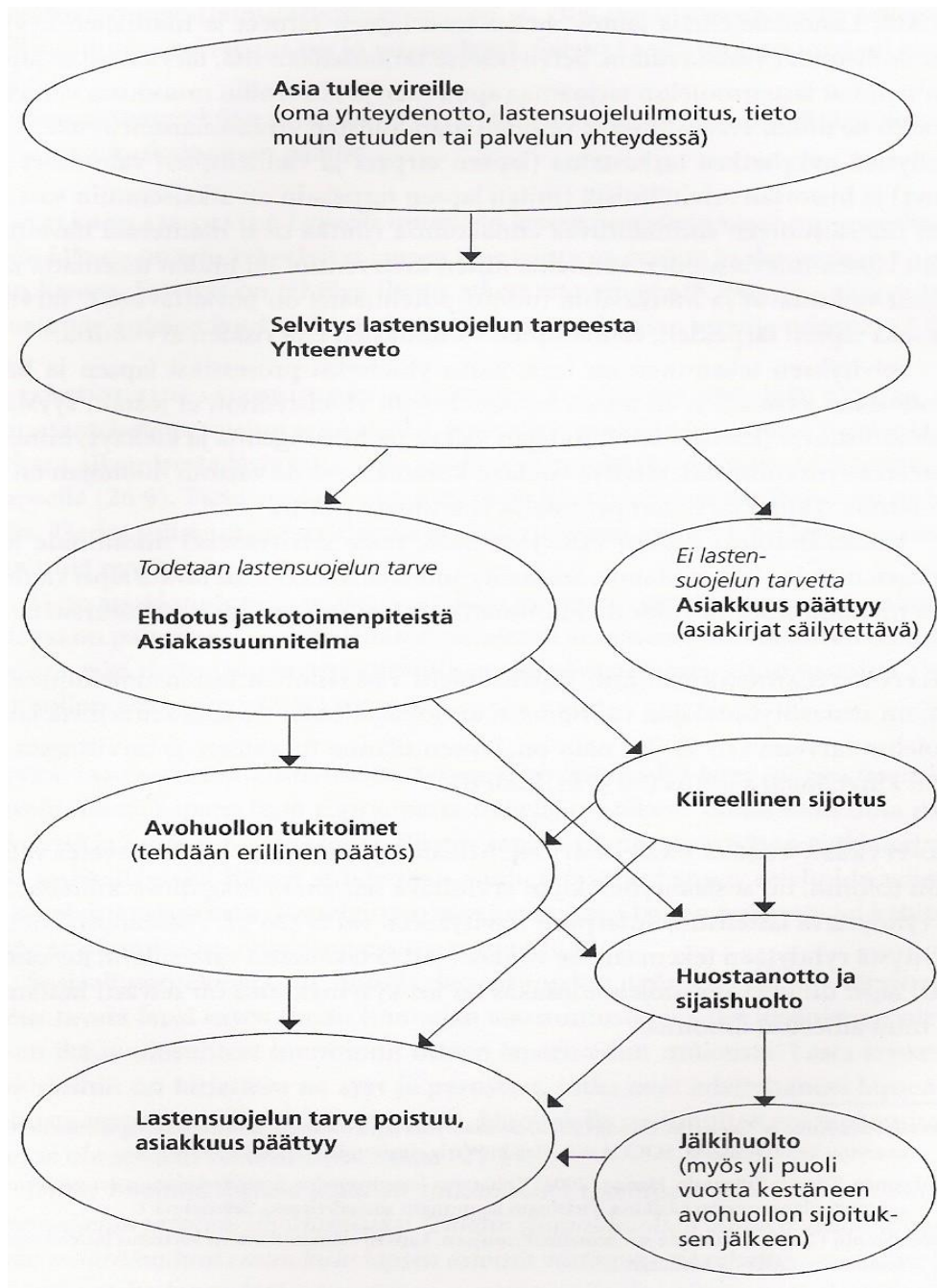
Lastensuojelupalvelut jakautuvat avo- ja sijaishuoltoon. Avohuollon palveluihin kuuluvat lapsen kotona asumista tukevat palvelut eli avohuollon tukitoimenpiteet. Viranomaisten tehtävänä on tukea lasta ja lapsen perhettä ensisijaisesti avohuollon tukitoimenpiteiden avulla (Ahto & Mikkola 1999, 6-7). Näitä ovat muun muassa toimeentulon ja asumisen turvaaminen taloudellisesti, ohjaus ja neuvonta, tukihenkilö tai -perhe, kuntoutus- ja terapiapalvelut, perhetyö, loma- ja virkistystoiminta, vertaisryhmätöiminta sekä mahdolliset muut lasta ja perhettä tukevat palvelut. Viimeinen avohuollon tukitoimenpide on avohuollon sijoitus. (Räty 2007, 207-208.)

Mikäli avohuollon tukitoimet todetaan riittämättömiksi, lapsi sijoitetaan oman kodin ulkopuolelle sijaishuoltoon. Lastensuojelulain (L 13.4.2007/417) mukaan sijaishuollolla tarkoitetaan lapsen sijoittamista oman kodin ulkopuolelle edellä mainittuna avohuollon tukitoimena, kiireellisenä sijoituksena, huostaanoton yhteydessä tai jälkihuollon perusteella. Avohuollon tukitoimenpiteenä ja jälkihuollon perusteella sijoitetun lapsen huolto säilyy hänen huoltajillaan. Sen sijaan kiireellisesti sijoitetun tai huostaan otetun lapsen huolto siirtyy joiltakin osin sosiaalitoimelle. Sijaishuollon sijoituspaikkoja ovat lastensuojelulaitokset, ammatilliset perhekodit ja perhekodit (Taskinen 2007, 76-78).

Kuten lastensuojelun yleisestikin, tulee myös sijaishuollon olla lapsen edun mukaista ja erityisesti antaa lapselle paremmat olosuhteet kuin hänellä muutoin olisi. Lastensuojelulain (L 13.4.2007/417) 38 §:n mukaan kiireellinen sijoitus voidaan tehdä silloin, kun kodin olosuhteet tai puutteet huolenpidossa välittömästi vaarantavat lapsen terveyttä tai kehitystä tai lapsi muista syistä johtuen on kiireellisen sijoituksen ja sijaishuollon tarpeessa. Kyse on yleensä perheen akuuteista kriisitilanteista. (L 13.4.2007/417; Rätty 2007, 217.) Huostaanoton edellytyksenä sen sijaan on lastensuojelulain (L 13.4.2007/417) 40 §:n mukaan puutteet lapsen huolenpidossa tai kasvuolosuhteet, jotka uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä. Velvollisuus huostaanottoon ja sijaishuoltoon syntyy myös, jos lapsi vaarantaa vakavasti terveyttään tai kehitystään käyttämällä päihteitä, tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai muulla niihin rinnastettavalla käyttäytymisellään. Huostaanoton yhteydessä tehtävä sijoitus on toistaiseksi voimassa ja yleensä pitkäaikainen. (L 13.4.2007/417; Rätty 2007, 227-235.)

Lapsella tai nuorella on subjektiivinen oikeus jälkihuoltoon sijaishuollon päättymisen jälkeen siinä laajuudessa kuin hän sitä tarvitsee. Lapsella tai nuorella on oikeus jälkihuoltoon myös, kun avohuollon tukitoimena tehty sijoitus on kestänyt yhtäjaksoisesti vähintään puoli vuotta ja lapsi ollut sijoitettuna yksin. Kunnalla on velvollisuus järjestää jälkihuoltoa viiden vuoden ajan siitä, kun lapsi on ollut kodin ulkopuolisen sijoituksen päättymisen jälkeen viimeksi lastensuojelun asiakkaana. Velvollisuus voi päättyä myös siihen, kun todetaan, ettei tarvetta jälkihuoltoon enää ole tai viimeistään, kun nuori täyttää 21 vuotta. (Rätty 2007, 393-394.)

KUVIO 1. Lastensuojelun prosessikaavio (Taskinen 2007, 33)

2.2 Lapsen etu ja osallisuus

Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) lapsen oikeuksien yleissopimus (1989) velvoittaa ottamaan huomioon lapsen edun kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon toimissa, jotka koskevat lapsia. Näin ollen myös lastensuojelulaki (L 13.4.2007/417) korostaa lapsen edun ensisijaisuutta. Lapsen etua ja sen toteutumista tulee pitää keskeisenä arviointiperusteena kaikissa lastensuojelutoimenpiteissä. (Räty 2007, 24.) Rää-

ty (2007, 24) toteaa, että lapsen etu käsitteenä ei itsessään ilmaise vielä mitään, vaan se saa merkityksensä lapsen iän, kehitystason ja elämäntilanteen mukaan. Tämän vuoksi lastensuojelussa tehtävät päätökset on tehtävä sen perusteella, millaisia lapsen edun mukaisia vaikutuksia niillä oletetaan olevan tulevaisuudessa yksittäistapauksissa (Räty 2007, 25-26). Lastensuojelutoimenpiteitä toteutettaessa on pyrittävä aiheuttamaan mahdollisimman vähän haitallisia seurauksia lapselle ja perheelle. (Mts. 20-22.)

Lastensuojelun tavoitteisiin pyrittäessä ja lapsen etua arvioitaessa on kiinnitettävä huomiota siihen, miten eri toimintavaihtoehdot ja ratkaisut vaikuttavat lapsen elämän eri osa-alueisiin. Niiden tulee turvata lapselle turvallinen kasvuympäristö, tasapainoinen ja monipuolinen kehitys ja hyvinvointi, jatkuvat ihmissuhteet sekä iän ja kehitystason mukainen valvonta, huolenpito ja erityinen suojelu. Lisäksi on huomioitava, että lapsella on mahdollisuus taipumuksiaan ja toivomuksiaan vastaavaan koulutukseen, ruumiilliseen ja henkiseen koskemattomuuteen, osallistumiseen ja vaikuttamiseen omilla asioillaan sekä kielellisen, kulttuurisen ja uskonnollisen taustan huomioimiseen. Vastuu edellä mainituista asioista on lastensuojelulaissa (L 13.4.2007/417) säädetty ensisijaisesti lapsen vanhemmille tai vastaaville huoltajille. Mikäli he eivät pysty huolehtimaan näistä velvollisuuksistaan, on lastensuojeluviranomaisilla oikeus ja velvollisuus puuttua perheen tilanteeseen. (Räty 2007, 17-21.)

YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen (1989) ja Suomen perustuslain (L11.6.1999/731) mukaan lapsella on oikeus ilmaista mielipiteensä, vaikuttaa ja tulla kuulluksi ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Lapsen oikeuksien sopimuksen 12 artiklan (1989) mukaan lapsella, joka kykenee muodostamaan omat näkemyksensä, on oikeus vapaasti ilmaista ne kaikissa itseään koskevissa asioissa. Tämän toteutumiseksi lapselle on annettava mahdollisuus tulla kuulluksi joko suoraan tai edustajan tai asianomaisen toimielimen välityksellä kansallisen lainsäädännön mukaisesti lasta itseään koskevissa oikeudellisissa ja hallinnollisissa toimitissa. (Yleissopimus lapsen oikeuksista 1989.)

Lastensuojelulain (L13.4.2007/417) mukaan lapselle on hänen ikänsä ja kehitystasoaan vastaavalla tavalla turvattu mahdollisuus esittää oma mielipiteensä häntä koskevissa lastensuojeluasioissa. Lisäksi on huomioitava lapsen valmius itsensä ilmaisemiseen. Esimerkiksi pieni lapsi ei välttämättä ymmärrä kaikkien käsitteiden merkitystä, jolloin käytettävien menetelmien ja välineiden valintaan tulee kiinnittää erityistä hu-

miota. Kouluikäisten lasten kanssa asioita voidaan selvittää jo keskustelemalla. (Räty 2007, 118.) Lastensuojelua toteutettaessa on kiinnitettävä erityistä huomiota lapsen tai nuoren mielipiteisiin ja toivomuksiin. Mitä varttuneemmasta ja kehittyneestä lapsesta on kyse, sitä suurempi merkitys lapsen itsemääräämisoikeuden toteutumisella on. (Mts. 30-33.) Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämissuunnitelma KASTE on listannut ohjelman yhdeksi tavoitteeksi lapsen edun yleisen periaatteen kunnioittamisen ja päätösten lapsiystävällisyyden sekä lasten ja nuorten kuulemisen ja osallisuuden lisäämisen (KASTE 2008-2011, 2008, 61).

Lapsen mielipide on selvitettävä hienovaraisesti, eikä siitä saa aiheutua tarpeetonta haittaa lapsen ja hänen vanhempiensa tai muiden läheisten ihmisten välille. Koska lastensuojeluun liittyvät aiheet ovat usein arkoja ja hyvin henkilökohtaisia, lapsen voi olla vaikeaa kertoa niistä henkilöille, joita hän ei tunne. Lapsen mielipide voidaan jättää selvittämättä vain, jos selvittäminen vaarantaisi lapsen terveyttä, kehitystä tai jos se on muutoin tarpeetonta. Toisaalta lapsella on myös oikeus olla ilmaisematta mielipidettään. Lapsen mielipiteen selvittäminen liittyy läheisesti lapsen edun toteutumiseen ja sen huomioimiseen. Lapsen täytyy aina tietää, miksi ja missä häntä kuullaan sekä mihin tarkoitukseen tietoja käytetään. (Räty 2007, 117-119.)

2.3 Lapsitutkimuksen erityispiirteet

Lapsitutkimuksella tarkoitetaan tutkimuksia, joilla kerätään ja raportoidaan tietoa ennalta määritellystä aiheesta lasten näkökulmasta ja heidän kokemuksiinsa perustuen. Lapsitutkimukseen liittyvät hyvin voimakkaasti lasten oikeudet, eettisyys sekä lapsen oikeanlainen lähestymistapa ja lasta arvostavat tutkimusmenetelmät. (Alderson & Morrow 2004, 9.)

Lapsitutkimukseen liittyy kolme erityispiirrettä, jotka tulee huomioida perusteellisesti. Nämä erityispiirteet ovat lasten haavoittuvuus, vähäinen kompetenssi ja vallan puute. Lasten haavoittuvuudella tarkoitetaan, että heillä on tietoa ja kokemusta vähemmän kuin aikuisilla ja he ovat psyykkisesti ja fyysisesti heikompia. Näin ollen tutkijoiden on pohdittava tarkasti, millaisia tutkimuksia lasten kanssa on sopivaa tehdä. Lasten vähäisellä kompetenssilla puolestaan tarkoitetaan, että aikuisiin verrattuna lapset eivät kykene tekemään yhtä päteviä päätöksiä eivätkä antamaan yhtä luotettavia faktatietoja. Tästä johtuen tutkimuksen suostumuslupa tulee pyytää lapsen lisäksi myös hänen

huoltajaltaan. Lasten vallan puute liittyy siihen, että aikuisilla on yhteiskunnassa korkeampi valta-asema kuin lapsilla. Tämän vuoksi tutkija on aikuisena vastuussa tutkimuksensa aikana tekemistään havainnoista, aineiston tulkinnasta sekä tulosten julkaisusta. Lapsella on vain vähäiset mahdollisuudet kritisoida tutkimusta. (Ruoppila 1999, 27-28.)

Lapsitutkimukseen liittyy myös konkreettisempia erityispiirteitä, kuten ongelman asetelu, tutkimusmenetelmän valinta ja aineiston tulkinta (Ruoppila 1999, 26). Tutkimusaineistoa kerätessä on tärkeää miettiä, millainen kokemus tutkimustilanteesta muodostuu lapselle. Lasten kohdalla ei yleensä ole kysymys vain tietojen ja ajatusten kertomisesta haastattelijalle, vaan sillä on merkitystä myös lapsen itsetuntemukselle. Samalla lapsi saa myös käsityksen tutkijasta ja tämän työstä. (Aarnos 2007, 170.)

Haastattelukysymyksiä valmisteltaessa tulee tutustua mahdollisimman monipuolisesti lapsen kokemusmaailmaan, kielelliseen ilmaisukykyyn ja vieraan ihmisen kohtaamistaitoon. Haastattelija voi itse vaikuttaa tilanteeseen myönteisesti kuuntelemalla ja huomioimalla lasta sekä antamalla riittävästi aikaa tutustumiseen. (Aarnos 2007, 173.) Haastattelijan tulee painottaa lapselle, että hänellä on aina oikeus olla vastaamatta kysymyksiin, oikeus olla ymmärtämättä kysymystä ja oikeus olla tietämättä jotain asiaa. Johdattelevia kysymyksiä tulee välttää, mutta tarkentavat kysymykset ovat mahdollisia. Johdattelevien ja tarkentavien kysymysten raja on kuitenkin vaikeasti määriteltävissä. Perussääntönä on, että kysymysten tulee olla niin avoimia, että lapsella on mahdollisuus vastata kysymykseen haluamallaan tavalla. Lapselle on annettava aikaa vastata kysymyksiin. Lasta voi rohkaista kertomaan mielipiteensä, mutta häntä ei saa painostaa. (Räty 2007, 125.)

Lapsitutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa on otettava huomioon aineiston analysointivaiheessa, mitkä asiat selittyvät lapsuuteen kuuluvina ja mitkä puolestaan liittyvät lasten erilaisiin kehitysrytmeihin, persoonallisuuteen ja kasvuympäristön eroihin. Teoreettisella viitekehityksellä on merkittävä vaikutus, jotta aineistoa voidaan tulkita mahdollisimman todenmukaisesti. (Aarnos 2007, 180-181.)

Lapsitutkimukseen liittyy omia eettisiä erityispiirteitä (Ruoppila 1999, 26-27). Lapsitutkimuksessa on huomioitava erityisen tarkkaan, ettei tutkimuksesta aiheudu minikäänlaista haittaa lapsen hyvinvoinnille ja terveille kehitykselle. Kaikenlaiset riskit on

osattava ennakoida. (Ruoppila 1999, 29.) Alderson (2004,137-142) on koonnut listan eettisiä periaatteita käsittelevistä kysymyksistä, joita huolellisesti pohtimalla riskit ja haitat voidaan minimoida. Nämä kysymykset ovat:

1. Miksi tutkimus kannattaa tehdä?
2. Mitä haittaa ja hyötyä tutkimuksesta on lapsille?
3. Miten lasten yksityisyys aiotaan suojata ja luottamuksellisuus turvata?
4. Miten lapset valitaan tutkimukseen?
5. Ketkä rahoittavat tutkimuksen?
6. Arvioidaanko tutkimuksen tavoitteita ja menettelyjä lasten näkökulmasta? Keitä kuullaan ja miten mielipiteet otetaan huomioon?
7. Mitä tutkimuksesta kerrotaan lapsille ja vanhemmille? Keitä muita siitä tiedotetaan?
8. Keiltä ja miten hankitaan suostumus lasten osallistumiseen?
9. Missä ja miten tulokset julkistetaan? Ketkä saavat tiedot käyttöönsä?
10. Mitkä ovat tutkimuksen vaikutukset?

(Alderson 2004, 137-142.)

Lapsen haastattelu edellyttää eettistä vastuuta ja herkkyyttä, mutta niiden merkitystä voidaan myös liioitella. Silloin toimitaan lapsen oikeuksiin ja osallisuuteen nähden ristiriitaisella tavalla. (Hurtig 2006, 176.) Se, että lasta rajoitetaan tai estetään kertomasta mielipiteitään tai tietoaan häntä koskevasta asiasta, voidaan nähdä aikuisten vallan käyttönä. Vaikka lapsen kielelliset ja kognitiiviset taidot ovat kehittymättömämpiä kuin aikuisella, se ei kuitenkaan tarkoita, että lapsi ei kykenisi osallistumaan. (Mts. 177.) Osallisuus siis edellyttää, että lapsella on mahdollisuus itse tuottaa tietoa tilanteestaan, kokemuksistaan ja odotuksistaan (Mts. 167).

Tutkimuksen piiristä ei saisi systemaattisesti sulkea pois marginaaleja ihmisryhmiä, kuten lapsia, koska heillä on oikeus tulla kuulluksi ja nähdyksi omilla ehdoillaan (Kuula 2000, 147-149). Lastensuojelussa korostetaan lapsilähtöistä näkökulmaa, jonka lähtökohtana on, että lapsi nähdään yksilönä ja oman elämänsä asiantuntijana (Hurtig 2006, 183). Lastensuojelupalveluiden kehittämisessä on erittäin tärkeää tavoittaa lapsen oma näkemys asioista, koska vain lapsi itse voi kuvailla aidosti ja rehellisesti omaa tilannettaan ja kokemuksiaan (Mts. 178). Lähtökohtana lapsitutkimuksessa on

aina peruseriaate, jonka mukaan lapsen omaa tahtoa pitää kunnioittaa, eli vanhempien suostumus ei yksin riitä tutkimukseen osallistumiseen (Kuula 2000 147-149).

3. LASTENSUOJELUN PERHEHOITO

3.1 Perhehoidon historia

Perhehoidon juuret löytyvät 1700-luvulta, jolloin kodittomien lasten hoito oli seurakunnan tehtävä. Kuitenkin vasta 1800-luvun puolivälissä kodittomien lasten ja muiden vaivaisten hoito määriteltiin ensimmäistä kertaa virallisesti laissa. Lain mukaan lapset tuli sijoittaa mahdollisimman pitkäksi yhtäjaksoiseksi ajaksi hyviin koteihin. Tätä kutsuttiin elätteelleannoksi. Yksityiskoteihin sijoitetuista lapsista maksettiin hoitopalkkio. Tämä johti käytännössä siihen, että lapset sijoitettiin perheisiin, jotka suostuivat huolehtimaan heistä pienintä korvausta vastaan. Lapset annettiin perheisiin niin sanotuissa köyhäinhuutokaupoissa. (Kauppi & Rautanen 1997, 14-15.) Köyhäinhuutokaupat saivat nopeasti huonon maineen, koska sijaisvanhempien motiiviksi nousi helposti taloudellinen hyötyminen ja halvan työvoiman saaminen. Tämän vuoksi sijoitetun lapsen kasvuolot olivat perheessä usein huonot. (Ketola 2008, 15.) 1800-luvulla kodittomien lasten hoito oli lisäksi säätyläisten ja porvariston hyväntekeväisyyden varassa (Kauppi & Rautanen 1997, 15).

1900-luvulla lastensuojeluun kiinnitettiin aikaisempaa enemmän huomiota. Köyhäinhuitolaki astui voimaan 1923. Laki kielsi huutokaupat lopullisesti ja määritteli kodittomista lapsista huolehtimisen kunnan velvollisuudeksi. (Ketola 2008, 15.) Lasten ensisijainen sijoituspaikka oli perhe, mutta perhehoidon rinnalla myös laitoshoidon mahdollisuudet alkoivat monipuolistua (Kauppi & Rautanen 1997, 51). Vuonna 1936 tehtiin merkittävä lainsäädäntöuudistus, jonka myötä siirryttiin köyhäinhoidosta sosiaalihuoltoon. Samalla astui voimaan ensimmäinen lastensuojelulaki, jonka tuomia uudistuksia olivat lastensuojelun erottaminen muusta kunnallisesta sosiaalihuollosta ja huostaanottosäännösten luominen. (Mts. 68.) Uuteen lakiin otettiin mukaan myös säännöksiä perhehoidosta. Säännösten mukaan yksityiskodit oli muun muassa hyväksyttävä sosiaalilautakunnalla ennen lasten sijoittamista ja kyseisten kotien toimintaa oli käytävä tarkastamassa säännöllisin väliajoin. Lisäksi laissa määriteltiin, mitä sijaishuoltoon sijoitetulla kasvattilapsella tarkoitetaan. (Helminen 1998, 14.)

Toisen maailmansodan ja talvisodan jälkeen tieto lastensuojelusta lisääntyi. Lasten sijoittamisen eli kasvattilapsityön rinnalle nousi ottolapsityö eli adoptointi. Syynä ottolapsityön yleistymiseen oli sotaorpojen suuri määrä. Ottolapsityötä pidettiin myös kasvattilapsityötä helpompana vaihtoehtona, koska vastuu lapsesta siirtyi uusille vanhemmille eikä lastensuojelutyöntekijöitä enää tarvittu. Sen sijaan kasvattilapsityöhön liittyi useita ongelmia. Suurimpia haasteita olivat lasten riittämätön valmistelu kasvatuskotiin siirtymistä varten, sosiaalityöntekijöiden vähäinen määrä ja vanhempien tukemisen riittämättömyys, joka myös vaikeutti lapsen paluuta kotiin. (Kauppi & Rautanen 1997, 153-158.) Haasteista huolimatta sijaishoidit saivat entistä vakaamman aseman, koska perheen merkitys alkoi korostua. Sotien jälkeen kiinnitettiin huomiota myös niihin lapsiin, jotka olivat sijaishoidoissa vain lyhyen ajan. Syynä lyhytaikaiseen sijoituksen tarpeeseen olivat yleensä biologisten vanhempien väliaikaiset vaikeudet. Lapsen ja biologisten vanhempien välillä pyrittiin säilyttämään kiinteä yhteys, jotta lapsi saattoi mahdollisimman pian palata takaisin kotiin. (Mts. 148-149.)

Vuoden 1936 lastensuojelulaki oli voimassa aina vuoteen 1984, jolloin astui voimaan aikaansa nähden kansainvälisestikin moderni lastensuojelulaki. Uusi lastensuojelulaki korosti lapsen edun ensisijaisuutta päätöksiä tehtäessä sekä lapsen oikeutta tulla kuuluksi omassa asiassaan, oikeutta omiin juuriinsa sekä oikeutta pitää yhteyttä läheisiinsä. Uusittu laki myös velvoitti sosiaalihuoltoa tukemaan lapsen omaa perhettä niin, ettei lasta tarvitsisi sijoittaa kodin ulkopuolelle. (Ketola 2008, 16.) Vuonna 1992 astui voimaan perhehoitajalaki (L 312/1992), jonka tavoitteena oli selkeyttää perhehoitajien asemaa (Helminen 1998, 18). Lain seurauksena lastensuojelulaista poistettiin perhehoitoa koskevat säädökset, joita puolestaan lisättiin sosiaalihuoltolakiin (L 17.9.1982/710) määrittämään kaikkia perhehoidon muotoja. Vuoden 1984 lastensuojelulaki oli voimassa vuoteen 2008 asti, jolloin voimaan astui nykyinen uusi lastensuojelulaki. (Ketola 2008, 17-18.) Vuoden 2008 laissa korostetaan ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä, vanhempien oikeutta päättää lapsensa asioista sekä lastensuojeluviranomaisten velvollisuutta ottaa huomioon lapsen etu (Räty 2007, 6). Uudessa lastensuojelulaissa ei kuitenkaan suoranaisesti otettu kantaa perhehoitoon, sillä perhehoitajalaki on tarkoitus ottaa käsittelyyn hallituksessa vuonna 2009 (Ketola 2008, 18).

3.2 Perhehoidon tavoitteet ja tehtävät

Sosiaalihuoltolain (L 17.9.1982/710) 25 §:n mukaan perhehoito on henkilön hoidon, kasvatuksen tai muun ympärivuorokautisen huolenpidon järjestämistä hänen oman kotinsa ulkopuolella yksityiskodissa. Perhehoidon tavoitteena on antaa perhehoidossa olevalle henkilölle mahdollisuus perheenomaiseen hoitoon ja läheisiin ihmissuhteisiin sekä edistää hänen perusturvallisuuttaan ja psyykkistä, fyysistä ja sosiaalista kehitystään (L 17.9.1982/710). Sosiaalihuoltolain (L 17.9.1982/710) 26 §:n mukaan perhehoidolla puolestaan tarkoitetaan lääninhallituksen luvan saanutta tai perhehoitajalaissa (L 312/1992) määriteltyä kunnan tai kuntayhtymän hyväksymää yksityiskotia, jossa annetaan perhehoitoa. Perhehoitoa järjestetään erilaisiin tarkoituksiin ja erilaisille asiakasryhmille. Asiakasryhminä voivat olla lapset, nuoret, kehitysvammaiset, pitkäaikaissairaat, mielenterveyskuntoutujat sekä vanhukset. Perhehoito on kestoltaan lyhyt- tai pitkäaikaista. (Ketola 2008, 20.)

Tässä opinnäytetyössä keskitymme yksityiskohtaisemmin lastensuojelutyössä tehtävään perhehoitoon ja erityisesti sen lyhytaikaiseen muotoon. Lastensuojelun perhehoidolla tarkoitetaan siis lapsen hoidon, kasvatuksen ja muun ympärivuorokautisen huolenpidon järjestämistä sosiaalilautakunnan hyväksymässä sijaisperheessä. (Hakkarainen & Kuukkanen 2008, 5.) Lyhytaikaisen perhehoidon avulla ja sen aikana pyritään selvittämään tarkemmin lapsen tilannetta kotona sekä korjaamaan mahdollisia kasvua ja kehitystä haittaavia tekijöitä. (Ahto & Mikkola 1999, 10.) Lyhytaikaisen perhehoidon tavoitteena on yleensä lapsen paluu omaan kotiin (Ahto & Mikkola 1999, 10).

Lyhytaikaista perhehoitoa voidaan käyttää useissa eri tilanteissa. Lyhytaikaiseen perhehoitoon voivat johtaa seuraavat syyt:

- Lapsen omassa kodissa tapahtuvan hoidon ja kasvatuksen tukeminen ja täydentäminen avohuollon tukitoimenpiteenä
- Lapsen ennalta valmisteleminen tulevaan muutokseen, kuten suunnitelmalliseen avohuollon sijoitukseen tai huostaanoton aloittamiseen
- Sijaisperheen lomitusta- tai tukiperheen tarve
- Lapsen väliaikaisen arviointi- tai sijoituspaikan tarve pitkäaikaisen sijaishuoltopaikan muuttuessa
- Vastasyntyneen vauvan sijoituspaikan tarve adoption harkinta-aikana

- Vanhemmuuden ja perheen tarpeiden arviointi
- Akuuteissa kriisitilanteissa tapahtuva kiireellinen sijoitus

(Ahto & Mikkola 1999, 10; Ketola 2008, 20; Lastensuojelun lyhytaikainen perhehoito -kehittämishanke (2007-2009) 2007, 2; Rätty 2007, 217.)

3.3 Perhehoito osana lastensuojelun prosessia

Kun lapsi on päätetty sijoittaa perheeseen, hänelle etsitään sijaisperhe, joka vastaa parhaiten lapsen yksilöllisiin tarpeisiin. Perhesijoitusta valmisteleavan sosiaalityöntekijän on tärkeää tavata lasta, hänen omaisiaan sekä lapsen asiaa hoitavia viranomaisia, jotta hän pystyy kokonaisvaltaisesti kartoittamaan lapsen tarpeet. Lapsen ikätasoon sopivalla tavalla selvitetään myös lapsen oma mielipide. Kun lapsen tarpeisiin parhaiten vastaava perhe on löytynyt, järjestetään tulevien sijaisvanhempien, viranomaisten, lapsen ja lapsen vanhempien kesken tapaamisia. Tutustumisjakson aikana lapsi tutustuu vähitellen tulevaan kotiinsa ja ympäristöönsä sekä sijaisvanhempiinsa. Samalla tehdään myös sitova päätös sijoituksesta kyseiseen perheeseen. (Ahto & Mikkola 1999, 14-16; Rautio 2005, 25.)

Sijaisperheeseen sopeutuminen on yksilöllistä, minkä vuoksi sopeutumisaika vaihtelee lasten keskuudessa. Sopeutumiseen liittyy usein voimakkaita tunteita, kuten vihaa, surua, syyllisyyttä tai päinvastaisesti positiivisia tunteita. Lasten käyttäytyminen voi vaihdella esimerkiksi syrjään vetäytymisen, levottomuuden ja vilkkauden välillä tai he voivat vaatia sijaisvanhemmiltaan jatkuvaa huomiota. Joidenkin lasten kohdalla kehitys voi jopa taantua väliaikaisesti. Perhehoitoon sijoitettavilla lapsilla on usein takanaan vaikeita kokemuksia, jotka vaativat sijaisvanhemmilta paljon ymmärrystä ja tukea. Suhteellisen yleinen vaihe perhesijoituksen alussa on niin sanottu kuherruskuukausivaihe, jolloin lapsella on halu sopeutua sijaisperheeseen ja hän käyttäytyy yleensä kiltisti. Tätä vaihetta seuraa usein niin sanottu kokeiluvaihe, jolloin lapsi testaa sijaisvanhempien luottamusta ja hyväksyntää. Vähitellen tilanne yleensä tasautuu ja lapsi sopeutuu. (Ahto & Mikkola 1999, 17-20; Rautio 2005, 25-26.)

Perhesijoitus päättyy viimeistään, kun nuori täyttää 18 vuotta. Täysi-ikäinen nuori siirtyy jälkihuollon piiriin, jonka tarkoituksena on auttaa nuorta itsenäistymään. Jälkihuolto päättyy, kun asetetut tavoitteet on saavutettu tai viimeistään nuoren täyttäessä 21 vuotta. (Rätty 2007, 393-395.) Jokaisella sijoitetulla nuorella on oikeus jälkihuol-

toon niin halutessaan. (Ahto & Mikkola 1999, 29.) Perhesijoitus voi kuitenkin päättyä aikaisemminkin, jos sijaishuollon tarvetta ei enää ole. Perhesijoituksen päättymisessä on erityisen tarkasti otettava huomioon lapsen etu, johon liittyvät lapsen ja sijaisvanhempien välisen kiintymyssuhteen laatu, sijaishuollon kesto-aika, lapsen oma mielipide sekä lapsen ja biologisten vanhempien välinen kanssakäyminen. (Räty 2007, 289.)

Lyhytaikaisessa perhehoidossa sijoituksen kesto on ennalta määritelty ja sijoitukselle on laadittu erityiset tavoitteet. Tällöin tavoitteiden toteutuminen on edellytys lapsen kotiin palaamiselle. (Ahto & Mikkola 1999, 28.) Lasta tai nuorta on valmisteltava huolella perhesijoituksen päättymiseen sen syystä riippumatta. Päättymisen jälkeen lapsen kokema hylkäämisentunnetta voidaan lievittää sillä, että lapsen ja sijoitusvanhempien välinen yhteydenpito pyritään säilyttämään. (Ahto & Mikkola 1999, 29.)

3.4 Vanhemmuus perhehoidossa

Vanhemmuutta voidaan määritellä biologisesta, sosiaalisesta ja psykologisesta näkökulmasta. Biologisella vanhemmalla tarkoitetaan henkilöä, joka on joko siittänyt tai synnyttänyt lapsen. Biologinen vanhemmuus on tästä syystä pysyvin vanhemmuuden muoto. Sosiaalinen vanhempi on puolestaan aikuinen, jonka kanssa lapsi fyysisesti elää. Psykologisella vanhemmalla tarkoitetaan henkilöä, johon lapsi on samaistunut ja jonka kanssa hänellä on molemminpuolinen kiintymyssuhde. (Valkonen 1995, 2-3.) Psykologinen vanhemmuus perustuu päivittäiseen kanssakäymiseen, läheisyyteen ja yhteisiin kokemuksiin. Psykologinen vanhemmuus nähdään usein tärkeimpänä vanhemmuuden muotona, koska sen perustana on lapsen tarpeiden huomioiminen ja niihin vastaaminen. (Mts. 6.)

Perhehoitolapsella on kahdet vanhemmat. Perhehoitoon lapsensa luovuttaneet vanhemmat ovat biologisia vanhempia ja lapsen vastaanottaneet sijaisvanhemmat yleensä sosiaalisia vanhempia. Psykologinen vanhemmuus sen sijaan ei ole näin yksiselitteistä, sillä lapsi voi sijoituksen kestosta ja omasta iästään riippuen samaistua ja muodostaa vastavuoroisen kiintymyssuhteen joko biologisiin vanhempiinsa, sijaisvanhempiinsa tai jopa molempiin. Jos lapsella on ennen sijoitusta tunnesuhde biologisiin vanhempiinsa, on tärkeää, että hän voi säilyttää sen sijoituksen aikana. Mikäli tunnesuhdetta ei ole kehittynyt, lapsi samaistuu ja kiinnittyy helpommin sijaisvanhempiinsa.

Lyhytaikaisessa perhehoidossa haasteena on sijoituksen väliaikaisuus, joka voi estää psykologisen vanhemmuuden syntymisen. (Valkonen 1995, 14.)

3.5 Perhehoitajien kelpoisuusvaatimukset

Perhehoitajalain (L 312/1992) 1 §:n mukaan perhehoitaja on yksityishenkilö, joka hoidon järjestämisestä vastaavan kunnan tai kuntaliiton kanssa tekemänsä toimeksiantosopimuksen perusteella antaa omassa kodissaan perhehoitoa. Perhehoitajana voi toimia henkilö, joka koulutuksensa, kokemuksensa tai henkilökohtaisten ominaisuuksiensa perusteella on sopiva perhehoitajaksi. Näin ollen yksityishenkilöltä, joka toteuttaa perhehoitoa omassa kodissaan, ei vaadita ammatillista tutkintoa kuten ammatillisen perhekodin vastuuhenkilöltä. Perhehoidon järjestäjä vastaa perhehoitajalle annettavasta tarvittavasta valmennuksesta, työnohjauksesta ja koulutuksesta. (L 312/1992.)

Suomessa on käytössä sijais- ja adoptiovanhempien valinta- ja valmennusmenetelmä PRIDE (Parent's Resource for Information Development and Education). PRIDE:n tavoitteena on antaa osallistujille tietoa adoptiosta ja perhehoidosta sekä auttaa tekemään tähän tietoon perustuvan päätöksen sijais- tai adoptiovanhemmaksi ryhtymisestä. Lisäksi menetelmän tavoitteena on lisätä valmennuksen suunnitelmallisuutta ja antaa välineitä yhteiseen arviointiin ja päätöksen tekoon. (Ahto & Mikkola 1999, 35-36.) Menetelmän tarkoituksena on antaa sijoitettavalle lapselle mahdollisimman hyvin asiaan perehtynyt ja valmentautunut perhe ja siten myös ehkäistä sijoitusten purkautumista (Helminen 1998, 125). Vaikka sijaisvanhemmat pyritään valmentamaan mahdollisimman monipuolisesti, monet asiat tulevat arjessa vastaan yksilöllisinä ja yllättävinä (Tervonen-Arnkil 2008, 159-160).

3.6 Perhehoidon mahdollisuudet ja haasteet

Tavanomaisesti sijaishuoltoa lähestytään perhe- ja laitoshoidon näkökulmasta, jotka nähdään usein toisilleen vastakkaisina. Sijaishuolto kuitenkin tarvitsee molempia vaihtoehtoja, jotta lasten yksilöllisiin tarpeisiin pystytään vastaamaan heidän etunsa mukaisesti. Molempien sijaishuollon muotojen tavoitteena on sijoitetun lapsen hyvän arjen mahdollistaminen. (Pösö 2004, 206-210.)

Perhehoito tarjoaa sijoitetulle lapselle mahdollisuuden perheenomaiseen kasvuympäristöön. Lapsella on mahdollisuus osallistua perhe-elämän arkeen ja siten tuntee kuuluvansa perheeseen, vaikka hän ei asukaan biologisten vanhempiansa luona. Hänellä on myös mahdollisuus luoda pysyviä ihmissuhteita sijaisperheen muiden jäsenien kanssa. (Ketola 2008, 22.) Perhehoidon on todettu sopivan parhaiten vauvoille ja pienille lapsille, koska he ovat ehtineet olla vaurioittavassa kasvuympäristössä vähemmän aikaa kuin vanhempana sijoitetut. Mitä vanhempana lapsi siis sijoitetaan, sitä suurempi riski perhesijoituksen epäonnistumisella ja katkeamisella on. (Janhunen 2008, 123.) Katkeamisriskin oletetaan kasvavan, mikäli sijaisvanhemmat uupuvat, eivätkä sen vuoksi pysty vastaamaan riittävästi lapsen tarpeisiin (Taskinen 2007, 78). Riskin oletetaan kasvavan myös lapsen aiempien sijoitusten, epäsosiaalisen käyttäytymisen, mielenterveysongelmien ja kiintymyssuhdehäiriöiden myötä (Janhunen 2008, 123). Vanhempana sijoitetuilla lapsilla onkin usein taustallaan ongelmia, joiden ratkaisemiseen tarvitaan erityistä ammattitaitoa. Tällöin laitoshoidolla voi olla paremmat valmiudet auttaa. (Korhonen 2008, 25-26.)

Sijaishuollon avulla halutaan luoda lapselle turvattu elämä, jota ohjaavat suunnitelmallisuus ja sen myötä ennakoitavuus. Sijaishuoltoa ohjaavat valtakunnalliset linjaukset, lait ja asetukset sekä sijoittajatahojen toimintastrategiat ja resurssit. Sijaishuollolta kuitenkin puuttuvat kattavat toimintaa ohjaavat laatukriteerit, joiden myötä suunnitelmallisuutta voitaisiin kehittää. (Ketola 2008, 39.) Lastensuojelun sijaishuollolle tunnusomaisia ovat nopeat toimenpiteet, jolloin suunnitelmallisuudelle ja lapsen tarpeiden arvioinnille jää usein liian vähän aikaa. Perhehoidon osalta suunnittelemattomuus tarkoittaa myös, ettei sijaisperheiden rekrytointiin käytetä riittävästi resursseja, sijaisperheitä ei valmenneta järjestelmällisesti eikä toiminnasta tiedoteta riittävästi. Myös kuntien välisessä yhteistyössä on perhehoidon osalta kehitettävää. (Ketola 2008, 30-32.) Yhteistyön puute on johtanut siihen, että perhehoidon sijaisvanhemmista on pula samaan aikaan, kun osa heistä on jo pitkään odottanut sijaislasta (Vainio & Rabb 2007, 9). Yhteistyötä kehittämällä voitaisiinkin taata kaikille sijaisvanhemmille yhtäläinen mahdollisuus valmennukseen ja lisätä perhesijoitusten tasa-arvoisuutta (Ketola 2008, 30-32). Yhteistyötä lisäämällä voidaan mahdollisesti vaikuttaa myös pitkien sijoitusetaisyyskäsien sekä sosiaalityöntekijöiden suuren työmäärän tuomiin haasteisiin (Mts. 39).

Perhehoito vaatii sijaisvanhemmilta sitoutumista, pitkäjänteisyyttä ja omien tarpeiden taka-alalle asettamista. Yksilöllisyyttä ihannoivan aikakautemme arvot eivät kuitenkaan kohtaa näiden arvojen kanssa, jolloin laitoshoidon merkitys helposti korostuu. (Ketola 2008, 34.) Perhe- ja laitossijoitusten määrien onkin todettu vaihtelevan suhteessa toisiinsa eri puolilla Suomea. Esimerkiksi vuonna 2005 Kanta-Hämeessä perhehoitoon sijoitettiin 53 % kodin ulkopuolelle sijoitetuista lapsista ja nuorista, kun taas vastaava luku Etelä-Karjalassa oli 26 %. Jos tilannetta tarkastellaan kunnittain, erot ovat suuremmat. (Mts. 30-32.) Kuntien taloudellinen tilanne vaikuttaa sijaishuollon muodon valintaan, koska kustannukset vaihtelevat eri muotojen välillä. Laitoshoidon on kalleinta ja perhehoito edullisinta. Ammatilliset perhekodit sijoittuvat kustannuksiltaan näiden välimaastoon. (Mts. 22.)

4. AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET

Tutkimusta tehdessämme löysimme hyvin vähän suomalaista tutkimustietoa lastensuojelun lyhytaikaisesta perhehoidosta. Yleisesti ottaen tutkimukset käsittelevät pitkäaikaista perhehoitoa. Jyväskylän yliopiston pro graduissa pitkäaikaista perhehoitoa on tutkittu sijoitettujen lasten ja sijaisvanhempien näkökulmasta. Lisäksi on tutkittu sosiaalisten verkostojen voimavaroja. Jyväskylän ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä on puolestaan tehty muun muassa perhehoitosijoitusten purkautumisesta, nuorten sijaisperhekokemuksista, sijaisperheiden biologisten lasten kokemuksista ja perhehoitajien koulutuksesta. Sen sijaan biologisten vanhempien kokemuksista ja lastensuojelun lyhytaikaisesta perhehoidosta ei ole tehty vastaavanlaisia tutkimuksia.

Lastensuojelun lyhytaikaisesta perhehoidosta on kuitenkin tehty joitakin kansainvälisiä tutkimuksia, pääasiassa Iso-Britanniassa ja Yhdysvalloissa. Yhteistä näille tutkimuksille on se, että niissä on pyritty tuomaan esille lyhytaikaisen perhehoidon vaikutuksia sekä sijoitettujen lasten että biologisten vanhempien näkökulmasta. (Wilson, Sinclair, Taylor, Pithouse & Sellick 2004, 21.)

Iso-Britanniassa tehdyn tutkimuksen mukaan 80 % lyhytaikaisen perhehoidon sijoituksista tapahtuu biologisten vanhempien suostumuksella. Vanhemmat ovat tällöin olleet helpottuneita ja kokeneet perhehoidon auttavan perheensä tilanteessa. Vanhemmat eivät tutkimuksen mukaan ole kokeneet sijoitusta uhkana itsensä ja lapsensa

väliselle kiintymyssuhteelle. Lyhytaikaista perhehoitoa on arvostettu palveluna ja työmuotona siihen on oltu tyytyväisiä myös sosiaalityöntekijöiden vahvan mukana olon ja tuen vuoksi. Huostaan otettujen lasten vanhemmat eivät ole suhtautuneet lyhytaikaiseen perhehoitoon yhtä myönteisesti kuin muut vanhemmat, mutta useimmat heistäkin ovat ajan myötä pystyneet hyväksymään lapsensa sijoituksen nähtyään sen tuottamia myönteisiä vaikutuksia. (Wilson ym. 2004, 21-22.)

Wilsonin ja kumppaneiden (2004, 22) mukaan lasten on havaittu reagoivan lyhytaikaiseen perhehoitoon hyvin eri tavoin riippuen siitä, mitkä syyt ovat johtaneet sijoitukseen ja miten he ovat saaneet tietoa sijoituksestaan. Yleisesti ottaen on voitu todeta, että lapset ovat suhtautuneet lyhytaikaiseen perhehoitoon vanhempiaan kielteisemmin. Suurimpana syynä tähän on, että lasten on vaikea hyväksyä äkillisiä muutoksia huolenpidossaan ja asuinpaikassaan ilman huolellista valmistelua. Lapset kuitenkin yleensä hyväksyvät tilanteen viimeistään huomattessaan perhehoidon myönteisiä vaikutuksia. Vanhempiansa tavoin lapset eivät myöskään ole kokeneet lyhytaikaista perhehoitoa uhkana kiintymyssuhteilleen. (Wilson ym. 2004, 22.)

Wilson kumppaneineen (2004, 22) kertoo, että lyhytaikaisessa perhehoidossa sijoitusten on todettu purkautuvan pitkäaikaisen perhehoidon sijoituksia harvemmin. Pitkäaikaisen perhehoidon sijoituksessa riski sijoituksen purkautumiselle on suurempi nimienomaan sijoituksen pitkän keston vuoksi. Lyhytaikaisten perhesijoitusten keskimääräinen pituus on tutkimusten mukaan ollut noin yksi vuosi. Asetetut tavoitteet saavutettiin täysin tai ainakin pääosin yli 85 % lyhytaikaisen perhehoidon sijoituksista. (Wilson ym. 2004, 22.)

Yhdysvalloissa tehdyssä lyhytaikaista perhehoitoa käsittelevässä tutkimuksessa sen sijaan on havaittu, että intensiivisillä avohuollon tukitoimenpiteillä saatettaisiin saada aikaiseksi parempi lopputulos kuin lyhytaikaisella perhehoidolla. Tällöin asiaa hoitavalta sosiaalityöntekijältä vaaditaan tiivistä paneutumista perheen tilanteeseen ja heidän auttamiseensa. Häneltä vaaditaan monipuolista osaamista sekä kykyä nähdä perheen tarpeet ja tarjota näitä tarpeita vastaavia palveluita. (Wilson ym. 2004, 22.) Kuitenkin Wilson ja muut (2004, 22-23) kyseenalaistavat tämän amerikkalaistutkimuksen, sillä riittävää näyttöä asiasta ei ole. Wilson kumppaneineen (2004, 22) muistuttaa myös lasten ja heidän elämäntilanteidensa yksilöllisyydestä, joka täytyy aina huomioida ratkaisuja tehdessä.

Wilson ja muut (2004, 23) mainitsevat myös toisen yhdysvaltalaisen tutkimuksen. Kyseissä tutkimuksissa on todettu, että tarkoituksen mukainen sosiaalityö edistää lapsen, biologisten vanhempien ja sijaisvanhempien keskinäisiä suhteita. Lisäksi se auttaa tukemaan sijoitusprosessissa mukana olevia osapuolia prosessin eri vaiheissa. Myös Iso-Britanniassa on julkaistu tutkimus, joka tukee tätä näkökantaa. (Wilson ym. 2004, 23.) Wilson kumppaneineen (2004, 23) toteaa, että lyhytaikainen perhehoito on tarkoituksenmukaista ja sitä on vaikea korvata muilla palveluilla. Heidän mukaansa olisikin hyvä, että lyhytaikainen perhehoito nähtäisiin osana perheen tukipalveluita eikä vaihtoehtona niille (Wilson ym. 2004, 23).

5. LASTENSUOJELUN LYHYTAIKAISEN PERHEHOIDON KEHITTÄMISHANKE

5.1 Hankkeen organisaatio

Pelastakaa Lapset ry on sitoutumaton kansalaisjärjestö, joka tekee työtä lasten oikeuksien puolesta parantaakseen lasten elämää kaikkialla maailmassa. Järjestö aloitti toimintansa Suomessa vuonna 1922 ja on siitä lähtien ollut osa suomalaista sosiaalipoliittikkaa. Ammatillinen työ, lapsipoliittinen vaikuttaminen ja konkreettinen auttaminen ovat tehneet Pelastakaa Lapset ry:stä näkyvän tahon suomalaisessa lastensuojelutyössä. (Kauppi & Rautanen 1997, 11.) Pelastakaa Lapset ry:n lastensuojelutyön alle kuuluvat perhesijoitus- ja adoptiotoiminta, lomaperhe-, tukiperhe- ja tukihenkilötoiminta, lastenkodit, terapia- ja muut psykososiaaliset palvelut, konsultaatiot ja koulutus sekä erilaiset kehittämishankkeet (Halmetoja, Hankosalo, Myllyniemi & Turunen 2008, 8).

Lastensuojelun lyhytaikaisen perhehoidon kehittämishankkeen toteuttavat Pelastakaa Lapset ry:n Keski-Suomen ja Länsi-Suomen aluetoimistot. Projektivastaavina ovat Keski-Suomen aluetoimistosta sosiaalityöntekijä Raija Maula ja Länsi-Suomen aluetoimistosta sosiaalityöntekijä Virpi Vaattovaara. Projektivastaavien esimiehinä toimivat aluetoimistojen johtajat. Hanke toteutetaan 1.5.2007–31.12.2009 välisenä aikana yhteistyössä kuntien kanssa sekä Raha-automaattiyhdistyksen (RAY) tukemana. (Lyhytaikaisen perhehoidon kehittämisprojekti 2007, 1.)

Hankkeen organisaatioon kuuluvat projektivastaavien lisäksi ohjausryhmä, työvaliokunta ja johtoryhmä. Ohjausryhmän muodostavat hankkeen yhteistyötahojen edustajat sekä yhdet lyhytaikaista perhehoitoa antavat sijaisvanhemmat. Ohjausryhmällä ei ole päätöksentekovaltaa, vaan sen tehtävänä on seurata hankkeen kehittämistyötä, ottaa kantaa sekä toimia tukiryhmänä. Työvaliokunnassa puolestaan tehdään hanketta koskevat päätökset. Työvaliokunnan muodostavat projektivastaavat, aluejohtajat sekä kehittämisspäällikkö. Johtoryhmä muodostuu Pelastakaa Lapset ry:n johtavassa asemassa olevasta henkilöstöstä. Johtoryhmän tehtävänä on antaa hyväksyntänsä työvaliokunnassa tehdyille päätöksille. Kehittämishankkeen tärkeimmät yhteistyötahot ovat Pesäpuu ry, Perhehoitoliitto, sijoittajakunnat sekä Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen alainen lastensuojelun kehittämissyksikkö -hanke (Kehys) ja Kanta-Hämeen, Pirkanmaan ja Satakunnan osaamiskeskus Pikassos Oy. (Maula 2008.)

5.2 Hankkeen tavoitteet

Hankkeen päämääränä on kehittää lastensuojelun lyhytaikaista perhehoitoa osana avohuollon ja sijaishuollon lastensuojelutoimenpiteitä. Näin ollen lyhytaikainen perhehoito sijoittuu lastensuojelutyössä tukiperhetoiminnan ja pitkäaikaisen perhehoidon välimaastoon. Hankkeen puitteissa on määritelty, että lapset voivat tarvita lyhytaikaista perhehoitoa 1) suunnitelmallisena avohuollon tukitoimenpiteenä, 2) kriisitilanteessa avohuollon tukitoimenpiteenä, 3) kiireellisen sijoituksen yhteydessä, 4) huostaanoton alkuvaiheessa ennen siirtymistä pitkäaikaiseen sijoituspaikkaan tai 5) välivaiheena sijaishuoltopaikan muuttuessa. (Lyhytaikaisen perhehoidon kehittämissuunnitelma, 1.)

Hankkeen avulla pyritään kehittämään lyhytaikaiseen perhehoitoon sopivia rekrytointi-, koulutus-, arviointi- ja työnohjausmalleja. Lisäksi tavoitteena on luoda ja kehittää työmenetelmiä lastensuojelun lyhytaikaista perhehoitoa tarjoavien perheiden sekä sosiaalityöntekijöiden käyttöön. Kehitetyt menetelmät pyritään juurruttamaan lastensuojelutyön käytännöiksi niin, että kunnat ja järjestöt tekevät monipuolisesti yhteistyötä. Lisäksi hanke tuottaa tutkimustietoa lyhytaikaisen perhehoidon vaikuttavuudesta lastensuojelun sijaishuollossa. Hankkeen tarkoituksena on myös arvioida hankkeen aikana sijoitettujen lasten kokemaa hyötyä. (Lastensuojelun lyhytaikainen perhehoito - kehittämissuunnitelma (2007–2009) 2007, 2.)

Lastensuojelun lyhytaikaisen perhehoidon kehittämishankkeen tavoitteena on lisätä lastensuojelun ja sijaishuollon prosessien suunnitelmallisuutta. Suunnitelmallisuuden avulla voidaan ehkäistä lastensuojelun sijoitusten katkeamisia. Lastensuojelun ja sijaishuollon prosessin lapsilähtöisyyttä pyritään myös parantamaan. Näiden lisäksi tavoitteena on vahvistaa lapsen ja hänen läheistensä osallisuutta lasta ja perhettä koskevissa asioissa ja päätöksenteossa. Hankkeen avulla pyritään pienentämään lastensuojelun tarpeessa olevien lasten riskiä altistua kiintymyssuhdehäiriöille. Tavoitteisiin pyritään lisäämällä perhehoidon käytön mahdollisuuksia pienten lasten kohdalla ja parantamalla lastensuojelun lyhytaikaisen perhehoidon saatavuutta. (Lyhytaikaisen perhehoidon kehittämisprojekti, 1.)

5.3 Hankkeen toteutus

Lastensuojelun lyhytaikaisen perhehoidon kehittämishanke sai alkunsa vuonna 2005 esille nousseesta konkreettisesta tarpeesta. Alue toimistojen alaiset kunnat kokivat tarpeelliseksi kehittää lyhytaikaista perhehoitoa vaihtoehdoksi sijaishuollon muille muodoille. Myös sijaisperheet toivoivat aiempaa enemmän koulutusta lyhytaikaisesta perhehoidosta. Pelastakaa Lapset ry:n työntekijät kiinnostuivat aiheesta ja kokivat tarpeelliseksi organisoida lyhytaikaista perhehoitoa aikaisempaa paremmin. Aikaisemmin Pelastakaa Lapset ry oli keskittynyt pitkäaikaisiin sijoituksiin sekä adoption harkinta-ajan sijoituksiin. Vuonna 2005 käynnistettiin pilottikokeilu, jonka aikana valmennettiin sijaisperheitä lyhytaikaista perhehoitoa ajatellen. Kokeilu onnistui hyvin resurssien vähyydestä huolimatta. Näin ollen Pelastakaa Lapset ry haki vuonna 2006 RAY:ltä rahoitusta lastensuojelun lyhytaikaisen perhehoidon kehittämistä varten. RAY:n myöntämän tuen mahdollistamana käynnistyi lastensuojelun lyhytaikaisen perhehoidon kehittämishanke keväällä 2007. (Maula 2008.)

Hankkeen alussa tehtiin lastensuojelun lyhytaikaisen perhehoidon tilannekartoitus projektivastaavien ja Jyväskylän yliopiston opiskelijoiden yhteistyönä (Lastensuojelun lyhytaikaisen perhehoidon kehittämishanke 2008, 1). Kartoituksen myötä esille nousi useita kehittämistarpeita, kuten sijaisperheiden tarve ja sijaisvanhempien tukeminen sekä selviytymiskeinot vaativien sijaislasten hoidossa. (Halmetoja, Hankosalo, Myllyniemi & Turunen 2008, 40.) Hankkeen aikana on rekrytoitu sijaisperheitä, joille on järjestetty koulutusta lyhytaikaisesta perhehoidosta. Kyseisiä valmennusryhmiä on pidetty 3, joihin on osallistunut yhteensä 22 perhettä. Tähän mennessä hankkeen kaut-

ta on sijoitettu 15 lasta. Perheet tulevat kehittämishankkeen tarjoaman palvelun piiriin oman kuntansa sosiaalityön kautta. Kunnilla on ostopalvelusopimus Pelastakaa Lapset ry:n kanssa, joka tarjoaa lastensuojelun lyhytaikaista perhehoitoa kehittämishankkeen kautta. (Lastensuojelun lyhytaikaisen perhehoidon kehittämishanke 2008, 1.)

Hankkeesta on tiedotettu toiminta-alueen sanomalehdissä sekä paikallistelevisiossa ja -radiossa. Toiminnasta on tehty myös esitemateriaalia, jonka lisäksi asiakkaana oleville lapsille suunnattu esite on työn alla. Lisäksi perheiden valmennusmateriaali on otettu kokeilukäyttöön. Lyhytaikaisen perhehoidon koulutusmalli on valmistumassa, ja yhteistyömallien rakentaminen kuntien kanssa on aloitettu. Lisäksi palautteen kerääminen eri osapuolilta on käynnistynyt. Tällä hetkellä on keskitytty erityisesti siihen, miten lapsen tilanteen arviointi tulisi toteuttaa perhesijoituksen aikana. (Lastensuojelun lyhytaikaisen perhehoidon kehittämishanke 2008, 1.)

6. VAIKUTUSTEN ARVIOINTI SOSIAALIALALLA

6.1 Vaikuttavuuden vai vaikutusten arviointi?

Vaikuttavuuden ja vaikutusten arviointiin liittyy monenlaisia haasteita. Termien lähempi tarkastelu on välttämätöntä, jotta voidaan ymmärtää, miksi tässä opinnäytetyössä käsittelemme hankkeen vaikutusten emmekä vaikuttavuuden arviointia. Dahler-Larsen (2005, 23) määrittelee vaikuttavuuden arvioinnin kysymyksellä; Mikä vaikuttaa mihinkin, miten, milloin ja millä edellytyksillä? Hyttinen (2006, 18) puolestaan määrittelee vaikuttavuuden yläkäsitteeksi, josta syntyneet seuraukset ovat joko välittömiä tai pitkän aikavälin vaikutuksia.

Joskus vaikuttavuudesta ja vaikutuksista puhutaan synonyymeinä, vaikka käsitteissä on joitakin eroavaisuuksia. Vaikuttavuudella tarkoitetaan tavoiteltua muutosta, joka syntyy asetettujen tavoitteiden ja tarkoituksen mukaisen toiminnan tuloksena. (Hyttinen 2008, 8; Rousu & Holma 2004, 8.) Myönteiset ja odotetut tulokset ennustavat vaikuttavuutta, kun taas kielteiset ja odottamattomat tulokset kertovat, ettei vaikuttavuutta ole. Sen sijaan vaikutukset ovat mistä tahansa toiminnasta johtuvia seurauksia. (Hyttinen 2008, 8-9.) Ne voivat olla odotettuja tai odottamattomia, myönteisiä tai kielteisiä (Hyttinen 2006, 67). Yhteistä vaikuttavuuden ja vaikutusten arvioinnille on kui-

tenkin osatekijöiden hankala yksilöiminen. Vaikuttavuus ja vaikutukset syntyvät harvoin vain yhden tekijän tuloksena, vaan yleensä taustatekijöitä on useita ja ne kietoutuvat toisiinsa. (Hyttinen 2008, 8-9; Ritala-Koskinen 2003, 104.)

6.2 Vaikutusten arviointi lastensuojelussa

Lastensuojelun pääasiallinen tavoite on vaikuttaa lasten ja heidän perheidensä elämään niin, että lapset voisivat elää arkielämäänsä turvallisessa, huolehtivassa ja rakastavassa ympäristössä. (Ritala-Koskinen 2003, 103.) Lastensuojeluprosessia ja sen vaikutuksia voidaan arvioida lapsen edun toteutumisen, toiminnan laillisuuden ja subjektiivisten kokemusten pohjalta. Lapsen edun toteutumisella tarkoitetaan, että kaikki toimenpiteet edistävät lapsen kehitystä sekä lyhyellä että pitkällä tähtäimellä. Edun toteutumisen näkökulmasta vaikutuksia voidaan mitata esimerkiksi seuraavien onnistumiskriteereiden avulla: lapsen rauhoittuminen, oireiden lievittyminen ja kyky läheisiin ihmissuhteisiin. (Taskinen 2007, 21.)

Kaikissa lastensuojelutoimenpiteissä tulee noudattaa lastensuojelulakia (L13.4.2007/417) ja muita asiaankuuluvia lakeja. Laillisuuden näkökulmasta vaikutuksia voidaan mitata muun muassa sillä, miten asiakkaiden kuuleminen, heidän informointi suunnitelmista ja päätöksistä, päätösten teko kirjallisesti, toimenpiteiden tapahtuminen laissa säädetyssä aikataulussa sekä muutoksen haku- ja valitusoikeus toteutuvat. (Taskinen 2007, 21.)

Kaikkein herkin lastensuojelun vaikutusten ulottuvuus on lapsen vanhempien ja muiden kasvattajien sekä työntekijöiden tunteet ja kokemukset. Mittarina ovat henkilökohtaiset tuntemukset, miten asianomaisiin on suhtauduttu, onko heitä kuunneltu, ymmärretty ja otettu huomioon toimenpiteiden eri vaiheissa, onko heille annettu riittävästi aikaa pohtia omaa tilannettaan ja omia tunteitaan sekä onko asiakas saanut riittävästi tietoa. (Taskinen 2007, 22.)

Lastensuojelupalveluiden vaikutusten arviointi on olennainen osa lastensuojelutyön ohjausta, johtamista ja kehittämistä. Arvioinnilla pyritään seuraamaan, miten lastensuojelupalvelut toteutuvat eri näkökulmista ja kuinka palveluita voidaan kehittää. (Rousu & Holma 2004, 9, 24.) Asiakkaiden ja työntekijöiden kokemuksesta syntyvän tiedon kerääminen ja analysointi edistävät myös lastensuojelutyön itseymmärrystä

(Ritala-Koskinen 2003, 103). Lastensuojelupalveluiden arvioinnissa ollaan kiinnostuneita erityisesti toiminnan tuloksista, vaikutuksista ja hyödyistä asiakkaille ja työntekijöille (Rousu & Holma 2004, 9, 24). Arvioinnilla voidaan lisäksi osoittaa lastensuojelun yhteiskunnallinen tehtävä ja merkitys. Lastensuojelu on helposti negatiivisen julkisuuden ja kritiikin kohteena, minkä vuoksi onkin tärkeää tuoda esiin lastensuojelutyön positiivisia tuloksia. Vaikutusten arviointi on oivallinen keino osoittaa lastensuojelun onnistumisia. (Ritala-Koskinen 2003, 103.)

6.3 Vaikutusten arviointi sosiaalialan kehittämishankkeessa

Hankkeen vaikuttavuuden arvioinnissa tutkitaan, miten hyvin hankkeen toiminnalla on saavutettu ne tulokset, joihin hankkeella pyrittiin. Muutokset voivat liittyä muun muassa asiakkaan elämäntilanteeseen, sosiaalisiin olosuhteisiin tai hyvinvointiin. (Vaikuttavuuden arviointi 2008.) Vaikutukset ovat hankkeen toimintapiirissä tapahtuvia muutoksia. Vaikutuspiiri voi olla paikallinen, alueellinen tai valtakunnallinen, eivätkä vaikutukset ole noin vain siirrettävissä minnekään muualle. Vaikutukset ovat sidoksissa toimintaympäristöönsä, eivätkä ne aina ole toistettavissa muualla. (Hyttinen 2006, 67.)

Sosiaalialan hankkeita voidaan arvioida ensisijaisesti vaikutusten, ei vaikuttavuuden perusteella. Hankkeen osuutta kokonaisvaikuttavuuteen ei useinkaan pystytä osoittamaan. Järjestöjen pienissä ja lyhytkestoisissa projekteissa saavutetaan harvoin yhteiskunnallista vaikuttavuutta, mikä johtuu yleensä siitä, että järjestöjen toiminta on usein paikallista ja kohdistuu pieneen ihmisryhmään. Joskus järjestöjen hankkeet kuitenkin saattavat alulle kehityksen, jonka vaikutukset pitkällä tähtäimellä tuottavat yhteiskunnallisesti merkittäviä muutoksia. Ilman projektia kyseinen kehitys ei ehkä koskaan olisi lähtenyt liikkeelle. (Hyttinen 2008, 8-9.)

Kehittämishankkeissa on tärkeää, että vaikutusten arviointi kulkee mukana koko ajan. Arvioinnin tarkoituksesta riippuu, milloin sitä tehdään. Etukäteisarvioinnilla selvitetään hankkeen tai kehittämistyön tarpeellisuutta, sen sisältöä tai kohdentamista. Jälkiarvioinnissa tarkastellaan projektin kokonaisuutta ja erityisesti tavoitteiden toteutusta ja tuloksia. Jatkuva arviointi on puolestaan mukana koko hankkeen ajan tuke-
massa työprosessia ja päätöksentekoa muun muassa tekemällä näkyväksi projektin kriittisiä tekijöitä ja avainasioita. Arvioinnin avulla hanke on paremmin hallittavissa,

työskentelystä tulee oppimisprosessi ja hankkeen toiminnasta saadaan tarvittavaa tietoa. (Hyttinen 2006, 19.)

7. BIOLOGISTEN VANHEMPIEN OSALLISUUS

7.1 Osallisuuden merkitys

Osallisuudella tarkoitetaan sitä, että kaikilla asiakasprosessin toimijoilla on mahdollisuus olla mukana tuottamassa tietoa tilanteistaan, kokemuksistaan ja ajatuksistaan (Laitinen, Ojaniemi & Tallavaara 2007, 50). Osallisuus koostuu asiakkaan oikeudesta saada tietoa itseään koskevista suunnitelmista, päätöksistä, ratkaisuista, toimenpiteistä ja niiden perusteluista sekä mahdollisuudesta ilmaista oma mielipiteensä ja vaikuttaa edellä mainittuihin asioihin (Oranen 2008). Asiakasprosessi muodostuu siis mukana olevien toimijoiden näkökulmien, äänien ja tiedon yhteisvaikutuksista (Laitinen ym. 2007, 50). Osallisuus ja vaikuttaminen ovat toisilleen vastavuoroisia, sillä ilman osallisuutta ei ole myöskään mahdollisuutta vaikuttaa. Osallistuminen puolestaan on toimintaa, jossa osallisuus yleensä konkretisoituu. (Oranen 2008.)

Asiakkaan osallisuutta määritellään sosiaalihuollon asiakaslaisissa (L 22.9.2000/812). Asiakaslain (L 22.9.2000/812) mukaan asiakkaan toivomukset ja mielipide on ensisijaisesti otettava huomioon sosiaalihuollon toimenpiteissä. Myös asiakkaan itsemääräämisoikeutta on kunnioitettava, ja asiakkaan etu on otettava huomioon kaikissa sosiaalihuollon asiakasprosessin eri vaiheissa. Näin ollen asiakkaalle tulee antaa mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa omien palveluidensa suunnitteluun ja toteuttamiseen. (L 22.9.2000/812.)

Osallisuutta kuvataan usein porras- tai tikapuumalleilla. Mallien mukaan yksilöllä on vain vähän tai ei lainkaan mahdollisuuksia alhaisimmilla portailta. Mitä korkeammalle hän kiipeää, sitä enemmän hänellä on vaikuttamisen mahdollisuuksia. Oletuksena on myös, että asiakkaan osallisuus lisääntyy samassa suhteessa. Ratkaisevaa on asiakkaan oma kokemus siitä, että hän on voinut olla mukana häntä koskevien asioiden käsittelyssä. Osallisuuden toteutumisesta ei voida puhua, mikäli asiakkaalle ei synny kokemusta siitä, että hän on saanut tuoda esille itselleen tärkeät asiat ja ne on huomioitu. (Oranen 2008.)

7.2 Biologisten vanhempien osallisuus lastensuojeluprosessissa

Vanhemman osallisuudessa on kysymys siitä, että työskentely lapsi-vanhempisuhteessa ja vanhempien tukeminen toteuttavat lapsen oikeutta turvalliseen vanhempisuhteeseen. Lastensuojelussa on kyse sekä lapsen tarpeista että hänestä huolehtivien vanhempien mahdollisuuksista vastata näihin tarpeisiin ja pystyä huomioimaan ne omassa toiminnassaan. Lastensuojeluprosessissa on tärkeää lapsen ja vanhempien osallisuuden kohtaaminen, sillä lapsen etu voi toteutua vain aikuisen avulla ja ensisijaisesti tuo aikuinen on lapsen vanhempi. (Laitinen ym. 2007, 69.)

Lapsen biologisten vanhempien, sijaishuoltoapaikan ja sijoittajan välinen yhteistyö on tärkeää lapsen tasapainoisen kehityksen, lapsen huollon jatkuvuuden ja sijaishuollon onnistumisen kannalta. Yhteistyö auttaa asettamaan sijaishuollolle tarkoituksen mukaisia yhteisiä tavoitteita ja löytämään keinoja niiden saavuttamiseksi. Biologiset vanhemmat osallistuvat yhdessä sosiaalityöntekijän, sijaishuoltoapaikan ja lapsen kanssa lapselle annettavan hoidon ja kasvatuksen sisällön arviointiin. Heillä on oikeus ilmaista mielipiteensä lapsen tarpeiden mukaisesta hoidosta ja huolenpidosta. Biologisen perheen ja sijaishuoltoapaikan välisen yhteistyön valvominen kuuluu sijoittajakunnan velvollisuuksiin. Mikäli yhteistyössä ja biologisten vanhempien osallistumisessa ilmenee vaikeuksia, sijoittajakunnan tehtävänä on ryhtyä tarvittaviin toimenpiteisiin tilanteen korjaamiseksi. (Lastensuojelun käsikirja 2008.)

Vanhemmuus ei lopu lapsen sijoitukseen. Vanhemmille laaditaan vanhemmuuden tukemiseksi erillinen asiakassuunnitelma, jollei sen laatimista pidetä tarpeettomana. Vanhempia kannustetaan ja tuetaan kuntouttavien palveluiden piiriin, jotta he saavat tukea omien ongelmiansa käsittelyyn ja sitä kautta pystyvät osallistumaan mahdollisimman monipuolisesti myös lapsensa elämään. Vaikka vanhemmat tarvitsevat itse paljon tukea sijoitukseen liittyvän kriisin keskellä, heidän on myös tärkeää olla oman lapsensa tukena ja auttaa häntä sopeutumaan tilanteeseen. (Lastensuojelun käsikirja 2008.)

Kiintymyssuhteiden kannalta on ensisijaisen tärkeää, että sijoitetun lapsen biologiset vanhemmat ovat mahdollisuuksien mukaan mukana prosessissa. Erityisesti lyhytaikaisissa perhehoidon sijoituksissa tämän merkitys korostuu, koska tällöin tavoitteena on usein lapsen paluu synnyinperheeseen. Perhesijoitus on haastava kokemus vanhem-

mille, eikä sen hyväksyminen ole itsestään selvää. (Ahto & Mikkola 1999, 16.) Lapsen vanhemmat voivat pelätä menettävänsä lapsen kiintymyksen ja tuntea sen vuoksi alemmuudentunteita ja mustasukkaisuutta (Ahto & Mikkola 1999, 12; Lastensuojelun käsikirja 2008). Parhaimmillaan vanhemmat kuitenkin pystyvät hyväksymään perhesijoituksen, näyttämään hyväksymisensä lapselle ja sitä kautta antamaan lapselle luvan siirtyä perhehoitoon ja kiintyä sijaisvanhempiinsa. Onnistuneen yhteistyön avulla lapsi saa varmuuden siitä, että vanhemmat pitävät häneen yhteyttä myös perhehoidon aikana. (Ahto & Mikkola 1999, 16.)

Omasta kriisistään ja tilanteen aiheuttamista tunteista johtuen vanhempien saattaa olla vaikeaa pitää yhteyttä lapseensa. Tärkeää onkin tukea vanhempia yhteydenpitoon, jotta he voivat mahdollisuuksiensa mukaan olla osallisina lapsensa elämässä sijoituksen aikana. (Lastensuojelun käsikirja 2008.) Lastensuojelulaissa (L 13.4.2007/417) mainitaan myös lapsen oikeus tavata vanhempiaan ja pitää heihin yhteyttä. Lapsen sijaishuolto on järjestettävä niin, että sijaishuoltopaikan etäisyys ei ole este yhteydenpidolle (Räty 2007, 307). Yhteydenpitoa voidaan rajoittaa vain siinä tapauksessa, että siitä on merkittävää haittaa lapsen kehitykselle. Yhteydenpidon säilyminen lapsen ja biologisten vanhempien välillä takaa lapselle oikean käsityksen vanhemmistaan, eikä käsitys ole vain mielikuvien varassa (Ahto & Mikkola 1999, 22-23). Lyhytaikaisessa perhesijoituksessa lapsen ja vanhempien väliseen yhteydenpitoon on erityisesti kiinnitettävä huomiota, koska tavoitteena on usein lapsen paluu biologisten vanhempien luo (mts. 28).

8. TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

8.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimustehtävät

Opinnäytetyömme tarkoituksena on hankkia tietoa Pelastakaa Lapset ry:n lastensuojelun lyhytaikaisen perhehoidon kehittämishankkeen kautta sijoitettujen lasten biologisten vanhempien subjektiivisista kokemuksista. Tarkoituksenamme on kerätä tietoa hankkeen vaikutuksista, yhteistyön onnistumisesta sekä vanhempien osallisuuden ja tyytyväisyyden kokemuksista. Tutkimuksen tulokset annetaan Pelastakaa Lapset ry:n käyttöön, joka hyödyntää niitä lastensuojelun lyhytaikaisen perhehoidon kehittämisessä.

Tutkimustehtävinämme on löytää vastaukset seuraaviin kysymyksiin:

1. Miten sijoitettujen lasten biologiset vanhemmat ovat kokeneet lastensuojelun lyhytaikaisen perhehoidon vaikuttaneen perheensä tilanteeseen?
2. Millaisia kokemuksia vanhemmilla on Pelastakaa Lapset ry:n kehittämishankkeesta ja tehdystä yhteistyöstä?
3. Millaisia kokemuksia vanhemmilla on omasta osallisuudestaan prosessin aikana?

8.2 Menetelmälliset valinnat

8.2.1 Kvalitatiivinen tutkimusote

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineisto kootaan luonnollisissa tilanteissa, koska tutkimuksen lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen. Tutkimuksen tavoitteena on löytää tai paljastaa tosiasioita, eikä niinkään testata tai todistaa hypoteeseja. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 156-160.) Opinnäytetyömme tavoitteena on kerätä Pelastakaa Lapset ry:n kehittämishankkeen asiakkailta heidän henkilökohtaisia kokemuksiaan ja näkemyksiään lyhytaikaisesta perhehoidosta. Tarkoituksenamme ei ole todistaa olemassa olevia väittämiä, eikä hankkia laajemmassa mittakaavassa yleistettävää tietoa. Näin ollen kvalitatiivinen tutkimusote on oivallinen menetelmä tutkimukseemme.

Laadullisessa tutkimuksessa tiedonkeruun välineenä käytetään ihmistä. Tutkimuksen kohdejoukko valitaan tarkoituksen mukaisesti, eikä satunnaisotoksen menetelmää käytetä. (Hirsjärvi ym. 2007, 160.) Opinnäytetyössämme kohdejoukko muodostuu vanhemmista, joiden lapset on sijoitettu lastensuojelun lyhytaikaisen perhehoidon kehittämishankkeen kautta. Tarkoituksenamme on tutkia kohdejoukkoamme mahdollisimman kokonaisvaltaisesti, kuten kvalitatiiviseen tutkimusotteeseen kuuluu. Kokonaisvaltainen ajattelu perustuu siihen, että todellisuudessa monet eri asiat kietoutuvat tiiviisti yhteen, eikä niitä pystytä erittelemään toisistaan (Hirsjärvi, ym. 2007, 160).

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkija luottaa omiin havaintoihinsa ja keskusteluihin tutkittavien kanssa, eikä mittausvälineitä juurikaan käytetä (Hirsjärvi ym. 2007, 160). Näin ollen tutkijan omat arvolähtökohdat ja yksilöllinen käsitys tutkittavasta ilmiöstä vaikuttavat tutkimuksen tuloksiin. Täysin objektiivista tietoa ei siis ole olemassa, vaan subjektiivisuus näkyy jo tutkimusasetelmasta. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 19.) Olemme

tutkimuksen teon aikana tiedostaneet ja huomioineet omien arvojemme ja asenteidemme vaikutuksen. Pohdimme asiaa tarkemmin käsitellessämme tutkimuksen luotettavuutta.

Laadullisessa tutkimuksessa käytettäviä yleisimpiä metodeja ovat teemahaastattelu, osallistuva havainnointi, ryhmähaastattelu ja erilaisten dokumenttien ja tekstien analyysit. (Hirsjärvi ym. 2007, 160.) Valitsimme tutkimusmenetelmäksi teemahaastattelun, koska sen avulla tutkittavan ääni pääsee parhaiten esille. Kvalitatiiviselle tutkimukselle on tyypillistä, että tutkimussuunnitelma muotoutuu tutkimuksen edetessä ja sitä muutetaan joustavasti olosuhteiden mukaan (Hirsjärvi ym. 2007, 160). Meidänkin tutkimussuunnitelmamme muuttui matkan varrella, koska emme saaneet tutkimuslupaa sijoitettujen lasten teemahaastatteluihin.

8.2.2 Teemahaastattelu

Teemahaastattelu vastaa hyvin monia kvalitatiivisen tutkimuksen lähtökohtia (Hirsjärvi ym. 2007, 203). Kyseinen haastattelumuoto on lähempänä strukturoimatonta kuin strukturoitua haastattelua. Teemahaastattelua pidetäänkin yleensä puolistrukturoituna haastatteluna siksi, että se sijoittuu lomake- ja avoimen haastattelun välimaastoon. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 48; Hirsjärvi ym. 2007, 203.)

Teemahaastattelulle on tyypillistä, että haastattelun aihepiirit eli teema-alueet ovat tiedossa, mutta kysymyksiä ei ole tarkasti muotoiltu eivätkä ne ole valmiissa järjestyksessä. (Hirsjärvi ym. 2007, 203.) Haastattelijalla on haastattelutilanteessa mukanaan tukilista käsiteltävistä asioista. Haastattelun aikana haastatteliija varmistaa, että etukäteen päätetyt teema-alueet käydään läpi kaikkien haastateltavien kanssa. (Eskola & Vastamäki 2007, 27.) Tämän ajattelun pohjalta kokosimme haastattelurunkoomme muutamia laajoja pääkysymyksiä niiden teemojen ympärille, joihin haastatteluissa halusimme hankkia tietoa. Lisäksi meillä oli teemoihin liittyen muutamia tarkentavia kysymyksiä, joita tarvittaessa saatoimme käyttää. Tukilistaamme hyödyntämällä varmistimme, että ennalta päätetyt teema-alueet tulivat varmasti käytyä läpi.

Teemahaastattelulle on ominaista, että kaikki haastateltavat ovat kokeneet tietyn tilanteen. Haastattelijan tehtävänä on tutustua kyseiseen ilmiöön etukäteen ja selvittää siihen liittyviä taustatietoja. Näiden taustatietojen perusteella haastatteliija on laatinut

haastattelurungon, jonka avulla hän pyrkii hankkimaan tietoa haastateltavien subjektiivisista kokemuksista. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 47.) Haastattelemillemme henkilöille yhteistä on lyhytaikaisen perhehoidon prosessin läpikäyminen. Tutustuttuamme teoreettiseen viitekehykseen, laadimme haastattelurungon, jonka pohjalta pyrimme keräämään tietoa haastateltavien henkilökohtaisista kokemuksista.

8.3 Teemahaastattelun toteutus

Tutkimuksemme kohdejoukko muodostui Pelastakaa Lapset ry:n lastensuojelun lyhytaikaisen perhehoidon kehittämishankkeen myötä sijoitettujen lasten biologisista vanhemmista. Hankkeen projektivastaavat lähettivät marraskuun 2008 aikana postitse 11 vanhemmalle kirjoittamamme saatekirjeen (Liite 1.) ja suostumuslomakkeen (Liite 2.) oman saatekirjeensä mukana. Projektivastaavat soittivat vanhemmille varmistaakseen kirjeen perille menon ja tiedustellakseen mahdollista suostumusta. Allekirjoittamalla ja palauttamalla suostumuslomakkeen vanhemmat antoivat luvan luovuttaa yhteystietonsa meidän käyttöömmä ja suostumuksensa haastatteluun. Suostumuslomakkeita palautettiin Pelastakaa Lapset ry:lle viisi kappaletta.

Hirsjärven ja Hurmeen (2000, 84) mukaan haastateltavien tavoittaminen ja haastattelusuostumuksen pyytäminen on hyvä suunnitella huolellisesti, koska suostuminen saattaa riippua haastattelupyynnön esittämistavasta. Kirjeellä lähestyminen on hyvä tapa esitellä asia, mutta yhteydenottoa puhelimitse suositellaan myös, jotta haastateltajat eivät jää asiansa kanssa kasvottomiksi (Hirsjärvi & Hurme 2000, 84). Yhteystietojen luovuttamisen jälkeen otimmekin puhelimitse yhteyttä haastateltaviin vanhempiin ja sovimme haastattelujen paikat ja ajankohdat. Haasteltavista yksi oli tullut toisiin ajatuksiin ja kieltäytyi haastattelusta. Näin ollen tutkimusaineistomme koostui neljästä teemahaastattelusta, jotka koskivat viiden lapsen sijoitusta. Kävimme tekemässä haastattelut eri puolilla Keski- ja Länsi-Suomea.

Haastattelurungon (Liite 3.) olimme tehneet jo opinnäytetyöprosessimme alkuvaiheessa, jolloin sovimme projektivastaavien ja Pelastakaa Lapset ry:n Keski-Suomen alue-toimiston johtajan kanssa haastattelujen teemoista. Keskustelimme teemoista myös ohjaavien opettajiemme kanssa pohtien, mitä me sosionomiopiskelijoina haluamme tältä tutkimukselta. Kokosimme teemojen alle kysymysehdotuksia hyödyntäen hankkimaamme tutkimuskirjallisuutta ja aikaisempia opinnäytetöitä. Luonnostelemamme

rungon kävimme läpi projektivastavien ja Keski-Suomen aluetoimiston johtajan kanssa ja muotoilimme niistä lopullisen haastattelurungon.

Haastattelut rakentuivat viiden teema-alueen ympärille. Teemat olivat lähtötilanteen kartoitus, palaute ja tyytyväisyys, yhteistyö, osallisuus ja vaikutukset. Jokaisen teeman alla oli muutama pääkysymys, joita tarvittaessa tarkensimme yksityiskohtaisemmilla lisäkysymyksillä. Haastattelut eivät aina edenneet rungon mukaisesti, vaan teemoja käytiin läpi tilanteen mukaan luontevassa järjestyksessä. Haastattelutilanteissa toinen meistä keskittyi haastattelemaan ja toinen huolehti, että kaikki teemat tulivat käsiteltyä, tarkkaili nauhurin toimintaa ja teki muistiinpanoja siltä varalta, että nauhoitus ei onnistu. Päädyimme siis molemmat olemaan läsnä haastattelutilanteissa, koska siten pystyimme varmistamaan laadukkaan ja luotettavan aineiston saamisen. Haastattelutilanteiden luontevuuden ja haastateltavien hyvän valmistelun ansiosta emme usko heidän kokeneen negatiivisena sitä, että haastattelijoina oli kaksi. Haastatteluajankohtana oli joulukuun puoliväli. Haastatteluista kolme tehtiin haastateltavien kotona ja yksi laitoksessa. Haastattelut kestivät keskimäärin tunnin.

8.4 Aineiston analysointi

Hirsjärven ja Hurmeen (2000, 138) mukaan yleisin tapa purkaa aineistoa on puhtaaksi kirjoittaminen eli litterointi. Litteroinnin tarkkuudesta ei ole yksiselitteistä ohjetta. Litterointi voidaan tehdä koko haastatteludialogista tai valikoiden, esimerkiksi vain teema-alueista tai haastateltavan puheesta. Tutkimustehtävästä ja -otteesta riippuu, kuinka tarkkaan litterointiin on syytä ryhtyä. Sanasta sanaan kirjoittaminen on työlästä ja hidasta, eikä siihen kannata ryhtyä ilman tarkoituksen mukaista syytä. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 138-140.) Tarkoituksen mukaisena syynä voidaan pitää esimerkiksi analyysin kohdistumista kielen käyttöön, jolloin kyseessä on keskustelu- tai diskurssianalyysi (Mts. 155-158). Mekin valitsimme aineiston purkamistavaksi litteroinnin, jotta saimme aineiston olennaiset asiat yksityiskohtaisesti ja luotettavasti ylös. Lisäksi litterointi helpotti suorien lainausten käyttämistä raportissa. Emme kuitenkaan katsoneet tarkoituksen mukaiseksi litteroida haastatteluja kokonaisuudessaan, vaan päädyimme litteroimaan haastateltavien puheen teema-alueittain.

Aineiston analyysin keskeisimmät vaiheet ovat analyysi ja synteesi. Analyysissä eritellään ja luokitellaan aineistoa, kun taas synteessissä pyritään tulkitsemaan analyysin

tuloksia, selkeyttämään analyysissä esiin nousevia merkityksiä ja luomaan kokonaiskuvaa. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 143; Hirsjärvi ym. 2007, 224.) Ennen analysointia litteroimme haastattelut yksi kerrallaan kirjaten jokaisesta haastattelusta olennaiset asiat ylös siinä järjestyksessä, kun ne nauhalla tulivat esille. Analyysissa yhdistimme kaikista haastatteluista saadut vastaukset niitä vastaavien teema-alueiden alle, minkä jälkeen raportoimme tutkimustulokset teema-alueittain näiden vastausten pohjalta. Synteesissä teimme tutkimustuloksista johtopäätöksiä, jotka ryhmittelimme tutkimuskysymystemme alle.

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyritään aineiston monipuoliseen ja yksityiskohtaiseen tarkasteluun. Tutkimuskohteita pidetään ainutlaatuisina ja aineistoa tulkitaan sen mukaisesti. (Hirsjärvi ym. 2007, 160.) Käsittelimme aineistoa monipuolisesti ja huolellisesti, jotta se tuli meille tutuksi ja pystyimme sisäistämään sen syvemmin. Kuuntelimme nauhoja ja kävimme läpi muistiinpanoja useaan kertaan keskustellen aineiston herättämistä ajatuksista. Analysointia tehdessä pyrimme pitämään mielessä tutkimuskohteiden ainutlaatuisuuden ja raportoimaan tutkimustulokset sen mukaan. Tapausten erilaisuus ja vastausten yksilöllisyys tekivät tutkimustulosten ja johtopäätösten raportoinnista haasteellista tutkimuskohteiden anonymiteetin säilyttämisen vuoksi. Johtopäätösten teosta teki haasteellista myös monipuolisen teorian yhdistäminen niihin. Sen käyttäminen on kuitenkin kvalitatiivisen tutkimuksen viitekehyksenä välttämätöntä (Tuomi & Sarajärvi 2002, 17).

9. TUTKIMUSTULOKSET

9.1 Näkemyksiä lyhytaikaisesta perhehoidosta

Teemahaastatteluun osallistuneet biologiset vanhemmat kuvasivat lastensuojelun lyhytaikaista perhehoitoa mahdollisuudeksi rauhoittaa perheen hankalaa elämäntilannetta. Heidän mukaansa lyhytaikainen perhehoito sopii hyvin pysäyttämään perheen kriisitilanteen, jotta vanhemmat saavat aikaa keskinäisten asioidensa selvittelyyn ja perheen elämäntilanteen uudelleen järjestelyyn. Lyhytaikaisen perhehoidon katsottiin sopivan tilanteisiin, jotka vaativat nopeita ratkaisuja ja lapsen irtiottoa perheen arjesta. Esimerkkeinä tällaisista tilanteista mainittiin perheväkivalta, äkillinen kuolema sekä muut tilanteet, joissa perhehoito on lapsen edun mukaista.

*Niin no se on lähinnä tilanne tuota kun meilläkin oli sitä riitaa, erimieli-
syyttä ni sai siinä tuota sellasta aikaa niitä omia asioita hoitaa.*

*Siis varmaa lähinnä jos nyt on jotai väkivaltaa...jos sattus kuolee tai jo-
tai vastaavaa.*

*Jos joku tämmönen kriisitilanne niin antaa mahdollisuuden vanhemmille
ja lapsille rauhoittua.*

Missä joutuu, tulee näitä, pitää pystyä tekee nopeita ratkasuja.

Irtiotto varten.

Lyhytaikaisen perhehoidon sijoitukset tehtiin syksyn 2007 ja kevään 2008 välisenä aikana ja niiden kesto vaihteli puolestatoista noin kolmeen kuukauteen. Lapset olivat sijoituksen alkaessa 1,5–13 -vuotiaita. Sijoitusten taustalla olivat vanhempien riitaisa parisuhde, väkivalta, lapsen aggressiivisuus, avioero, alkoholismi ja mielenterveysongelmat. Lastensuojeluasiakkuudet alkoivat joko toisen vanhemman omasta yhteydenotosta sosiaalityöntekijään tai ulkopuolisen tekemästä lastensuojeluilmoituksesta. Sijoitukset päättyivät joko lapsen kotiin paluuseen tai pitkäaikaiseen perhehoitoon.

9.2 Kokemuksia Pelastakaa Lapset ry:n perhehoidon mallista

Haastateltavat vanhemmat olivat tyytyväisiä Pelastakaa Lapset ry:n lyhytaikaisen perhehoidon malliin. Sen todettiin olevan nopea ja paras ratkaisu perheen kriisitilanteessa. Tyytyväisiä oltiin myös siihen, että sijaisperhe löytyi perheen tilanteeseen nähden riittävän nopeasti ja niin lapsi kuin vanhemmatkin saivat tilaisuuden rauhoittua.

*Tuo on kyllä nopee...nopee ratkasu sillä tavalla ja sillä tavalla erittäin
tyytyväinen.*

*No tietysti se että lasten ei tarvinnu sitä riitaa kuunnella ku siinä oli rii-
taa siinä selvittelyssä.*

Hyvin nopeasti löyty uus koti.

Toisaalta esille nousi toive sijoituksen toteuttamisesta aikaisemmassa vaiheessa, jotta tilanne kotona ei ehtisi kriisiytyä niin pahasti. Lisäksi akuuteissa kriisitilanteissa toiminnan toivottiin olevan nopeampaa ja sijaisperheen löytyvän nopeammin.

Jos on hälyttävä tilanne ni tietysti äkkiämpää pitäs löytyä.

Lastensuojelulaitokseen verrattuna perhehoitoa pidettiin huomattavasti parempana vaihtoehtona. Perheen ja laitoksen tunnelman koettiin olevan hyvin erilaisia. Lisäksi perhehoidossa ajateltiin olevan laitoshoidon enemmän resursseja yksilökohtaiseen hoitoon ja kasvatukseen sekä lapsen huomioimiseen. Sijaisperheen uskottiin antavan lapselle hyvät kasvuolosuhteet. Sijaisperheitä toivottiin lisää, jotta kaikille lapsille löytyisi sopiva tarpeeksi nopeasti ja riittävän läheltä.

*Varmasti tämmösessä perheessä...saa enemmän huomiota ja sit-
ten...koko ajan neuvotaan ja opetetaan, laitoshoidossa aika ei riitä sitte.*

Se on paljon kotosampi tunnelma perheessä.

Haastateltavat vanhemmat kuvasivat perhevalintoja onnistuneiksi. He olivat tyytyväisiä sijaisperheisiin ja tulivat hyvin toimeen sijaisvanhempien kanssa. Sijaisperheen suurta lapsimäärää ei kuitenkaan pidetty hyvänä asiana, koska pelättiin, ettei oma lapsi saisi tarpeeksi yksilöllistä huomiota.

Mitenkä hienosti ne otti ne...se perhe otti vastaan.

Ne ovat olleet...ku vanhemmat konsanaa, isä ja äiti.

Sijoitettujen lasten uskottiin olevan tyytyväisiä sijaisperheisiinsä ja viihtyvän niissä, vaikka sijaisperheiden asettamat rajat olivat usein tiukempia kuin biologisten vanhempien luona. Vanhemmat kertoivat lapsen halunneen usein lähteä mukaan kotiin, kun vanhempi oli käynyt tapaamassa lasta. Osan lapsista katsottiin ehtineen kiintyä sijaisvanhempiansa ja yhteydenpito sijoituksen jälkeen on jatkunut. Sijaisperheestä on tullut lapselle myös tukiperhe. Osan lapsista puolestaan ei uskottu kiintyneen sijaisvanhempiansa, eikä yhteydenpito ole sijoituksen jälkeen jatkunut.

*Ei siinä mitään. Kai se tietysti ku rajoituksia pannaan toisellaisia ni niis-
tä purnataa aina. Ei muuta moittimista.*

Se tuli meille tukiperheeks.

9.3 Vanhempien ja kehittämishankkeen välinen yhteistyö

Yhteistyö kehittämishankkeen työntekijöiden kanssa onnistui haastateltavien vanhempien mukaan hyvin ja sitä oli riittävästi. Yhteistyön muodoiksi mainittiin puhelut ja tekstiviestit, tapaamiset ja palaverit sekä verkostopalaverit. Työntekijöiden koettiin olleen hyvin tavoitettavissa ja tiedonkulun toimineen hyvin.

Pelan kanssa toiminu kaikki hommat iha hyvi. Ei ainakaa mitää valittamista.

Pitää sanoo iha Pelan kannalta näin tuota...iha hattua nostaa, mite hienosti homma pelas.

Siis iha hyvi ja puhelimesa lähinnä ja sit on ollu näitä tapaamisia ja verkostopalavereja.

Se (yhteydenpito) on yleensä tavallaan ollu sieltä kautta.

Työntekijät osasivat selittää asiat ymmärrettävästi ja järkevästi ja informoivat esimerkiksi tapaamisista ajoissa. Tietoa todettiin olleen saatavilla riittävästi prosessin eri vaiheissa. Lisäksi haastateltavat kokivat saaneensa vastauksen asioihin, joita olivat huomanneet kysyä. Joissakin tapauksissa työntekijät kysyivät prosessin alkuvaiheessa eriskummallisiksi ja pikkutarkoiksi koettuja kysymyksiä, joiden yhteyttä tilanteeseen ei aina ymmärretty.

Siis on iha joka kokouksee niinku on tullu kutsu ajallaa ja on siis informoitu.

Oon saanu aina mitä mä oon älynny kysyä.

Kyllä mä ainaki sillai...on selitetty ne asiat sillai järkevästi ja että niiku ne ymmärtää.

Kysyttiin harvinaisen typeriä kysymyksiä...et haittaako jos isä on esimerkiksi poliisi...aika eriskummallisia kysymyksiä.

Pelastakaa Lapset ry:n kehittämishankkeen mukana olon uskottiin mahdollistaneen perhehoidon ja nopeuttaneen sopivan sijaisperheen löytymistä. Mikäli tilannetta olisivat hoitaneet pelkästään kuntien sosiaalityöntekijät, epäiltiin, että toiminta olisi ollut hitaampaa. Kehittämishankkeen työntekijät koettiin riittävän tai täysin ammattitaitoisiksi. Kehittämishankkeen ansiosta lyhytaikaisen perhehoidon prosessissa oli mukana enemmän työntekijöitä, minkä uskottiin vaikuttavan prosessin toimivuuteen myönteisesti. Useiden työntekijöiden mukana olo kuitenkin myös sekoitti yksittäisen työntekijän roolin hahmottamista.

Se (sijoitus) ois varmaan ollu paljon hitaampaa se homma.

Niin no sen tietysti siinä mielessä että eihä sitä ois sitä irtiottoo...ettei ne (kunnan sosiaalityöntekijät) ois järjestäny tämmöstä.

9.4 Osallisuuden kokemuksia

Haastateltavat vanhemmat kokivat saaneensa olla riittävästi mukana perhehoidon prosessin eri vaiheissa. Mukanaolo toteutui puheluiden, tapaamisten ja verkostopalaverien välityksellä. Sijaisperheeseen käytiin tutustumassa etukäteen ja siihen pidettiin yhteyttä puhelimitse ja vierailuin sijoituksen aikana. Kokemuksia oli myös lapsen viemisestä sijaisperheeseen ja kotiin hakemisesta. Toisaalta oli kokemuksia siitä, ettei sijaisperheeseen voitu olla yhteydessä biologisen perheen tilanteen vuoksi.

Tutustumassa käytiin ensinnä, sitte oli miettimisaika et käykö ja se vaikutti heti hyvältä se...paikka oli hieno missä he olivat, isäntäväki oli mukavan tuntusta.

Päätöksentekoon koettiin saaneen osallistua riittävästi. Haastateltavien vanhempien mukaan kehittämishankkeen ja kuntien sosiaalityöntekijät suhtautuivat heihin normaalisti, kunnioittavasti ja ongelmitta. Joissakin tapauksissa kuitenkin kuntien sosiaalityöntekijöillä koettiin olleen jyrkkiä kannanottoja muun muassa lasten tapaamisten suhteen.

Aivan hyvin, ei oo moittimista...ei oo tarvinnu käsirysssä olla.

Täällä tuolla sosiaalipuolella oli vähä liian jyrkät...jyrkät kannanotot tapaamisii.

Haastateltavat vanhemmat kokivat saaneensa kertoa mielipiteitään ja esittää toiveitaan lyhytaikaisen perhehoidon suhteen. Toiveet liittyivät pääasiassa sijaisperheeseen. Toiveina olivat sijaisperheen läheinen sijainti, säännöllinen ja normaali perhe-elämä sekä sijaisperheen tasapainoiset perhesuhteet. Konkreettisempia toiveita puolestaan olivat hyvät ulkoilumahdollisuudet, säännölliset ruokailu- ja nukkumaanmenoajat sekä rajoitettu tietokoneen käyttö.

Hankalampi jos se on tuolla satojen kilometrien päässä.

Olisi tämmöinen perhe, jossa on lapsia, jotta hän näkisi, millaisia on oikeat suhteet perheessä...ja käytäisiin ulkona ja pitäisi laittaa omat tavarat paikoilleen...tämmöisiä periaatteita.

Sijaisperheessä toivottiin olevan molemmat vanhemmat. Sisarusten toivottiin myös pääsevän samaan perheeseen. Osa haastateltavista toivoi lapselleen perhettä, jossa on muita lapsia. Osa taas toivoi, ettei lapsia ole kovin montaa tai he ovat jo vanhempia, jotta oma lapsi saa tarpeeksi huomiota sijaisvanhemmilta. Sijaisperheessä toivottiin

olevan eläimiä. Toisaalta toivottiin sijaisperhettä, jossa eläimiä on korkeintaan ulkoti-loissa. Haastateltavat vanhemmat kokivat, että heidän toiveensa ja mielipiteensä otetiin hyvin huomioon. Ainoastaan välimatkojen suhteen toiveet eivät aina toteutuneet, koska sijaisperhettä ei löytynyt läheltä. Mikäli välimatka olisi ollut lyhyempi, lasta olisi ollut helpompi käydä katsomassa.

Mulla oli lähinnä justiin se ettei oo hirveen montaa lasta että kun on niin pieni...ku tarvii enemmän sitä huomiota.

Ettei kauheesti noita koiria ja kissoja sisätiloissa.

Mahollisimman lähelle sillä tavalla että, mutta näitä ilmeisesti näitä perheitä ei sillä tavalla ole.

9.5 Kokemukset lyhytaikaisen perhehoidon vaikutuksista

Lyhytaikaisen perhehoidon koettiin vaikuttaneen myönteisesti perheen elämäntilanteeseen. Lasten voinnin koettiin kohentuneen ja heidän muuttuneen iloisemmiksi. Perhehoidon avulla tilanne kotona rauhoittui toivotulla tavalla ja myös vanhemmat saivat omia asioitaan järjestykseen. Perhehoidon onnistumiseen koettiin vaikuttaneen onnistunut sijaisperhevalinta, normaalit arkirutiinit, tasapainoiset ihmissuhteet sijaisperheessä sekä lapsen rajoitettu tietokoneen käyttö. Onnistumista tuki sijaisperheen nopea löytyminen ja ripeä sijoitus, koska lapsi saatiin riittävän nopeasti pois kotona olleen kriisin keskeltä. Biologisten vanhempien mielestä oli myös hyvä, että lapsi näki jonkun toisen perheen arkea. Kuitenkin vanhemmat kokivat vaikutusten yksilöinnin hankalaksi perhehoidon lyhyen keston sekä aikaisemmin käytettyjen lastensuojelupalveluiden sekoittumisen vuoksi.

No se lopetettiin siksi kun muutettiin asumaa erilleen, koska ei siitä...ei päästy ratkaisuun niiden viikkojen aikana.

Totta kai siitä oli apua, ku sai järjesteltyä asiat.

Se on toisaalta hyvä että muutakin näkee, mitä kotona...ei pahitteeksi oo.

Lyhytaikaisen perhehoidon tavoitteena oli joko lapsen palaaminen kotiin tai siirtyminen pitkäaikaiseen sijaisperheeseen. Tavoitteisiin nähden perhehoito onnistui hyvin ja prosessin aikaiset ratkaisut olivat oikeita. Joissakin tapauksissa mietittiin kuitenkin, olisiko tavoitteet voitu saavuttaa vielä paremmin, jos lapsen lyhytaikainen sijoitus

olisi kestänyt kauemmin. Toisaalta pohdittiin myös, mikä vaikutus olisi ollut lapsen sijoittamisella suoraan pitkäaikaiseen sijaisperheeseen, jos sellainen olisi ollut mahdollista. Näin lasta ei olisi tarvinnut pompotella useiden sijaisperheiden välillä. Lapsen uskottiin nimittäin ehtineen kiintyä myös lyhytaikaiseen sijaisperheeseensä. Toisaalta ajateltiin, ettei pienen lapsen kohdalla perheiden vaihtumisella ollut suurta merkitystä. Haastateltavat vanhemmat kuvailivat suhdetta lapseensa ennen lyhytaikaista perhehoitoa joko ristiriitaiseksi ja huonoksi tai normaaliksi ja hyväksi.

Iha hyvä..iha normaali mikä nyt on äidillä ja lapsella.

Siinä...siinä tilanteessa nyt pieni lapsi ei enää tavallaa enää tiää omaa isäänsäkää, ku sitä pompotellaa sillä tavalla paikasta toiseen. Tietystihä se ois aina ollu parempi että jos löyettäis suoraa se perhe, missä sitte...ettei väliperheide kautta.

Mä en usko et se periaatteessa, ku nää oli nii lyhytaikasia...en usko et sil on hirvee...sit varmaan ois eri, jos ois ollu isompi lapsi kyseessä, se et sitä pompoteltas hirveesti, varmasti vaikuttas.

Lyhytaikaisen perhehoidon aikana vanhemman ja lapsen suhde pysyi joko ennallaan tai muuttui paremmaksi. Suhde pysyi ennallaan silloin, kun välit olivat aina olleet hyvät, eikä sijoitustarve johtunut vanhemman ja lapsen välisestä suhteesta. Aikaisemmin ristiriitainen suhde muuttui puolestaan paremmaksi, koska lapsella oli hyvä olla sijaisperheessä. Sijoituksen aikana vanhemman ja lapsen välillä koettiin olevan molemminpuolista ikävää.

Lyhytaikaisen perhehoidon jälkeen pitkäaikaiseen sijoitukseen siirtyneiden lasten ja heidän vanhempinsa suhteet säilyivät ennallaan ja lapset ovat olleet iloisia vanhempien vierailuista ja osoittaneet heille kiintymystään. Kotiin palanneiden lasten ja heidän vanhempinsa arki on toiminut hyvin ja asettunut aloilleen. Eräässä tapauksessa haastateltava vanhempi ei ole lyhytaikaisen perhehoidon jälkeen nähnyt lastaan, koska lapsi asuu toisen vanhemman luona, eivätkä sovitut tapaamiset ole toteutuneet.

Meillä on ollu hyvät välit aina.

10. POHDINTA

10.1 Johtopäätökset

Opinnäytetyön ensimmäisenä tutkimustehtävänä oli selvittää, **miten sijoitettujen lasten biologiset vanhemmat ovat kokeneet lastensuojelun lyhytaikaisen perhehoidon vaikuttaneen perheensä tilanteeseen**. Tutkimustulosten pohjalta voidaan todeta, että lyhytaikainen perhehoito vaikutti myönteisesti perheiden elämään. Perhehoidon avulla onnistuttiin ratkaisemaan perheen sisäisiä ristiriitoja ja löytämään lapselle hänen etunsa mukainen asumismuoto joko kotona yhdessä biologisten vanhempien kanssa tai sijaisperheessä. Näin ollen päästiin lastensuojelupalveluiden pääasialliseen tavoitteeseen, joka Ritala-Koskisen (2003, 103) mukaan on vaikuttaminen lasten ja heidän perheidensä elämään niin, että lapset voisivat elää arkielämäänsä turvallisessa ja huolehtivassa ympäristössä.

Lyhytaikaisen perhehoidon alussa laaditut tavoitteet toteutuivat pääasiassa hyvin. Ensisijaisena tavoitteena oli joko lapsen palaaminen kotiin tai siirtyminen pitkäaikaiseen sijaisperheeseen. Lisäksi perhehoidolle asetettiin konkreettisempia ja yksityiskohtaisempia tavoitteita, joiden tarkoituksena oli tukea ensisijaisen tavoitteen toteutumista. Vanhemmat olivat joihinkin yksittäisiin ja tilannekohtaisiin asioihin hieman tyytymättömiä, mutta he katsoivat niiden vaikutuksen olevan vähäinen perhehoidon kokonaisuuteen nähden. Hyttisen (2006, 67) mukaan vaikutukset voivat olla odotettuja tai odottamattomia, myönteisiä tai kielteisiä. Tutkimustuloksista voidaan päätellä vaikutusten olleen pääasiassa odotettuja ja myönteisiä.

Perhehoidon onnistumiseen vaikuttivat eniten biologisten vanhempien keskinäisten ristiriitojen käsitteleminen, nopea sijoitus ja onnistunut sijaisperhevalinta. Tutkimustulosten mukaan hyvältä sijaisperheeltä edellytetään säännöllistä ja turvallista arkea, tasapainoisia tunnesuhteita sekä sijaislapsen riittävää huomiointia ja huolenpitoa. Biologisten perheiden erilaisuudesta johtuen edellä mainitut asiat saavat konkreettisella tasolla hieman eri merkityksiä, minkä vuoksi perhehoidon alussa on kartoitettava huolellisesti perheen yksilölliset tarpeet ja toiveet. Näin lapselle löydetään mahdollisimman sopiva sijaisperhe ja voidaan luoda hyvät edellytykset perhehoidon onnistumiselle. Myös Wilson kumppaneineen (2004, 22) korostaa tutkimuksessaan lasten ja heidän elämäntilanteidensa yksilöllisyyttä, joka täytyy aina huomioida ratkaisuja tehdessä.

Tutkimustuloksista voidaan päätellä, että perheiden erilaisten tarpeiden vuoksi myös sijaisperheiksi on hyvä valmentaa erilaisia perheitä.

Biologisten perheiden erilaiset lähtötilanteet kertoivat siitä, että lyhytaikainen perhehoito on sopiva ratkaisu hyvin erilaisiin elämäntilanteisiin. Yhteistä näille tilanteille oli kuitenkin se, että biologisen perheen arki ei ollut lapsen edun mukaista, vaan vaaraksi lapsen hyvinvoinnille. Yhteistä oli myös se, ettei muita lastensuojelun avohuollon tukitoimenpiteitä katsottu riittäviksi tai sopiviksi, vaan sijoitus oli tarkoituksen mukaisin. Myös Wilson kumppaneineen (2004, 23) toteaa, että lyhytaikainen perhehoito on tarkoituksen mukaista ja sitä on vaikea korvata muilla palveluilla silloin, kun sen katsotaan olevan perusteltua. Pelastakaa Lapset ry:n kehittämishankkeen yhtenä tavoitteena on luoda lyhytaikaisesta perhehoidosta monipuolinen palvelu perheen erilaisiin elämäntilanteisiin (Lyhytaikaisen perhehoidon kehittämiprojekti, 1). Tutkimustulostemme mukaan tämän tavoitteen voidaan katsoa toteutuneen, koska kohderyhmän tilanteet olivat yksilöllisiä, mutta samalla vastasivat kehittämishankkeen määrittelyä siitä, millaisissa tilanteissa lyhytaikaista perhehoitoa on mahdollista käyttää.

Wilsonin ja kumppaneiden (2004, 21-22) mukaan niin biologiset vanhemmat kuin sijoitetut lapsetkaan eivät koe lyhytaikaista perhehoitoa uhkana biologisen perheen sisäisille kiintymyssuhteille. Tutkimustuloksistamme voidaan päätellä, että kiintymyseen vaikuttavat sijaisperhevalinnan onnistuminen ja sijoituksen kesto. Mikäli sijaisperhevalinta on onnistunut ja lapsi tuntee olonsa turvalliseksi ja viihtyy perheessä, kiintyminen on todennäköisempää kuin jos sijaisperhevalinta epäonnistuu ja lapsi ei viihdy. Kiintyminen on myös todennäköisempää pidempään kestävässä sijoituksissa kuin hyvin lyhyissä, muutaman viikon mittaisissa sijoituksissa. Tutkimustuloksista käy lisäksi ilmi, että biologisten vanhempien suhde lapseen pysyi perhehoidon aikana ennallaan tai parani. Tästä voidaan päätellä, että aikaisemmin hyvä lapsi-vanhempisuhte on sijoituksen aikana säilynyt ennallaan tai muuttunut entistä paremmaksi, koska sijoituksen syynä ei ole ollut lapsen ja vanhemman väliset ristiriidat. Niissä tapauksissa, joissa lapsen ja vanhemman keskinäinen suhde oli tulehtunut ennen sijoitusta, suhde muuttui paremmaksi, koska lapsi ja vanhempi saivat etäisyyttä kodin arkeen.

Vaikutusten arvioinnin haasteisiin kuuluu, ettei vaikuttavia osatekijöitä ole helppo eritellä, vaan vaikutukset syntyvät usean osatekijän tuloksena (Hyttinen 2008, 8-9;

Ritala-Koskinen 2003, 104). Tutkimustulosten mukaan biologisten vanhempien oli vaikea yksilöidä lastensuojelupalveluiden vaikutuksia, mikäli perhe oli ollut usean palvelun piirissä. Eri palvelut ja työntekijät menivät helposti sekaisin. Vaikka lyhytaikainen perhehoito oli joissakin perheissä ainoa käytetty lastensuojelupalvelu, vaikutuksia oli vaikea arvioida sijoituksen lyhyen keston vuoksi. Näin ollen myös kehittämishankkeen vaikutuksia oli hankala arvioida, eikä kehitettävää ollut helppo löytää. Tähän vaikutti myös perhehoidon onnistuminen tavoitteiden mukaisesti.

Toisena tutkimustehtävänä oli selvittää, **millaisia kokemuksia vanhemmilla on Pelastakaa Lapset ry:n kehittämishankkeesta ja tehdystä yhteistyöstä**. Tutkimustulosten pohjalta vanhempien voidaan todeta olleen tyytyväisiä tai erittäin tyytyväisiä kehittämishankkeen luomaan lyhytaikaisen perhehoidon malliin. Tyytyväisyyteen vaikuttivat perhehoidon prosessin sujuvuus sekä järjestelmällinen ja nopea toiminta. Tutkimustuloksista voidaan päätellä, että Pelastakaa Lapset ry:n lyhytaikaisen perhehoidon malli on toimiva. Kriittisen ja kehittävän palautteen saaminen hankkeesta oli vaikeaa, koska tutkittavien perheiden kohdalla malli toimi, eikä vanhemmilla ollut kokemusta vastaavasta palvelusta muiden järjestämänä.

Tutkimustuloksista käy ilmi, että yhteistyötä kehittämishankkeen työntekijöiden ja biologisten vanhempien välillä oli riittävästi ja tiedonkulku toimi sujuvasti. Yhteistyön muotoja oli useita ja niitä käytettiin monipuolisesti. Biologiset vanhemmat saivat riittävästi tietoa perhehoidon eri vaiheissa. Kehittämishankkeen työntekijät olivat ammattitaitoisia ja ottivat perheen huomioon kokonaisvaltaisesti. Myös Wilson kumppaneineen (2004, 21-22) toteaa, että lyhytaikaiseen perhehoitoon ollaan tyytyväisiä sosiaalityöntekijöiden vahvan mukana olon ja tuen vuoksi. Tutkimustuloksistamme on kuitenkin havaittavissa, että kehittämishankkeen ja kunnan sosiaalityöntekijöiden keskinäinen roolijako meni vanhemmilla helposti sekaisin. Haastatteluissa vanhemmat puhuivat heistä usein ristiin, jolloin oli tarkennettava, kumman tahon työntekijästä on kyse.

Tutkimustulosten mukaan Pelastakaa Lapset ry:n kehittämishankkeen mukana olo mahdollisti lyhytaikaisen perhehoidon. Kunnilla ei olisi välttämättä ollut ilman Pelastakaa Lapset ry:tä tarjottavanaan lyhytaikaista perhehoitoa lastensuojelun palveluna. Kehittämishankkeen yhtenä tavoitteena olikin lyhytaikaisen perhehoidon saatavuuden lisääminen (Lyhytaikaisen perhehoidon kehittämisprojekti, 1). Kehittämishankkeen

mukana olo myös nopeutti sijaisperheen löytymistä. Tulevaisuuden kehittämishaasteena on sijoitustarpeen näkeminen aikaisemmassa vaiheessa, jotta perheen tilanne ei ehtisi kriisiytyä liian pitkälle ja siten aiheuttaa turhaa haittaa lapselle. Myös Ketola (2008, 33) on nostanut esiin kysymyksen, hoidetaanko lapsia liian pitkään avohuollon puolella. Lisäksi tutkimustulostemme mukaan huomiota tulisi kiinnittää sijaisperheen nopeaan löytymiseen perheen akuuteissa kriisitilanteissa.

Biologisten vanhempien olettamusten mukaan perhehoito on laitoshoidoa parempi vaihtoehto perheen kodinomaisen tunnelman, parempien resurssien ja yksilöllisemmän hoidon vuoksi. Tutkimustuloksista ilmenee, että kehittämishankkeen kautta tehdyt sijaisperhevalinnat olivat onnistuneita. Sekä biologiset vanhemmat että sijoitetut lapset olivat sijaisperheisiin tyytyväisiä. Vanhempien olettamuksista oli kuitenkin havaittavissa, että lapset olisivat halunneet olla mieluummin kotona biologisten vanhempiensa luona kuin sijaisperheessä, mikäli sijoituksen taustalla olevat syyt eivät johtuneet lapsen ja vanhemman välisistä ristiriidoista. Kaikesta huolimatta biologiset vanhemmat ja sijoitetut lapset tulivat hyvin toimeen sijaisperheen kanssa. Onnistuneella sijaisperhevalinnalla on suuri merkitys perhehoidon onnistumisen kannalta. Kuten Helminenkin (1998, 125) toteaa, hyvin asiaan perehtynyt ja valmentautunut sijaisperhe edesauttaa sijoituksen onnistumista ja siten ehkäisee sijoituksen purkautumista.

Kolmantena tutkimustehtävänä oli selvittää, **millaisia kokemuksia vanhemmilla on omasta osallisuudestaan lyhytaikaisen perhehoidon prosessin aikana**. Tutkimustulosten pohjalta voidaan todeta, että Pelastakaa Lapset ry:n työntekijät ottivat vanhemmat hyvin huomioon ja heidän mielipiteitään ja toiveitaan kuunneltiin. Kuuntelemisella ja huomioimisella oli suuri merkitys vanhemmille, koska ne lisäsivät heidän kokemuksiaan päästä itse vaikuttamaan lapsensa asioihin sekä tuntea olevansa riittävästi mukana prosessissa. Tämä vahvisti myös heidän mielikuvaansa perhehoidon onnistumisesta. Mielipiteiden ja toiveiden kuunteleminen on tärkeää, koska perheiden tilanteet ovat yksilöllisiä ja siten ratkaisujen on vastattava yksittäisten perheiden tarpeita. Erityisen tärkeää vanhemmille oli, että heidän toiveitaan kuunneltiin sijaisperheen suhteen ja pyrittiin toteuttamaan mahdollisuuksien mukaan.

Kehittämishankkeen yhtenä tavoitteena oli vahvistaa lapsen ja hänen läheistensä osallisuutta lasta ja perhettä koskevissa asioissa ja päätöksenteossa (Lyhytaikaisen perhe-

hoidon kehittämisprojekti, 1). Biologisten vanhempien osallisuus päätöksenteossa toteutui hyvin, vaikka heidän olikin haastattelutilanteessa vaikea kuvailla omaa rooliaan yksityiskohtaisemmin. Päätöksentekoon osallistuminen ymmärrettiin lähinnä mielipiteiden ja toiveiden kertomisena.

Tutkimustuloksista voidaan päätellä, että perheen yksilöllinen tilanne vaikuttaa siihen, miten biologiset vanhemmat saavat tietoa sijaisperheestä ja voivat sijoituksen aikana olla yhteydessä niin sijaisperheeseen kuin sijoituksessa olevaan lapseensa. Avohuollon tukitoimenpiteenä tehdyissä sijoituksissa biologisen vanhemman ja sijoitetun lapsen yhteydenpito ja tiedonsaanti ovat todennäköisempiä kuin kiireellisen sijoituksen tai huostaanoton myötä tehdyissä sijoituksissa. Huostaanoton tai kiireellisen sijoituksen yhteydessä ei ole välttämättä lapsen edun mukaista, että biologinen vanhempi on lapseen yhteydessä ainakaan sijoituksen alkuvaiheessa, koska perheen tilanteeseen on voinut liittyä voimakkaita ristiriitoja tai suoranaista väkivaltaa. Mikäli vanhemman ja lapsen välinen suhde on hyvä, sen ylläpitämistä sijoituksen aikana edesauttaa kodin ja sijaiskodin lyhyehkö välimatka. Tämä lisää vanhemman osallisuuden kokemusta.

Taskisen (2007, 22) mukaan lastensuojelussa osallisuuden toteutumisessa tulee huomioida asianomaisten tunteet ja kokemukset. Mittarina ovat henkilökohtaiset tunteet, miten asianomaisiin on suhtauduttu, onko heitä kuunneltu, ymmärretty ja otettu huomioon toimenpiteiden eri vaiheissa, onko heille annettu riittävästi aikaa pohdita omaa tilannettaan ja omia tunteitaan sekä onko asiakas saanut riittävästi tietoa. (Taskinen 2007, 22.) Tutkimustuloksista voidaan päätellä, että yllämainitut osallisuuden muodot toteutuivat biologisten vanhempien kohdalla hyvin. Ennen sijoitusta vanhempien osallisuus toteutui mielipiteiden ja toiveiden kertomisen sekä päätöksentekoon ja palavereihin osallistumisen kautta. Sijoituksen aikana valtaosa vanhemmista oli yhteydessä lapseensa ja tapasi häntä. Lisäksi sijoituksen aikana biologiset vanhemmat, sijaisvanhemmat ja työntekijät pitivät keskenään tarvittaessa yhteyttä. Sijoituksen lyhytaikaisuuden vuoksi sijoitukseen ei liittynyt useita toimenpiteitä, minkä seurauksena myöskään jatkuva yhteydenpito eri tahojen välillä ei ollut välttämätöntä. Näin ollen myös biologisten vanhempien oli jossain määrin vaikea määritellä omaa osallisuuttaan perhehoidon aikana. Perhehoidon lyhytaikaisuuteen verrattuna biologisten vanhempien osallisuus toteutui kuitenkin monipuolisesti.

Neljäntenä tutkimustehtävänä oli selvittää **lapsitutkimuksen eettisyyttä ja erityisesti lapsen osallisuuden mahdollisuuksia ja haasteita teoreettisesta viitekehyksestä käsin**. Lapsitutkimuksen tekeminen on haasteellista ja vaatii huolellista perehtymistä ennen tutkimuksen toteuttamista. Lapset ovat tutkimuksen kohderyhmänä aikuisia haavoittuvampia, eikä heillä ole samanlaisia valmiuksia ilmaista mielipiteitään verbalisesti. Koska lapsi on aikuista kokemattomampi, hänellä on vähäisemmät mahdollisuudet kritisoida tutkimusta. Näin ollen vastuu tutkimuksen teosta ja sen myötä ilmenevistä asioista on tutkijalla itsellään. Tutkijan täytyy olla tietoinen tutkimuksen vaikutuksista lapseen ja pystyä minimoimaan lapselle aiheutuvat haitat. Lapsitutkimuksessa tulee kiinnittää erityistä huomiota tutkimuksen eettisyyteen, koska lapsi kokee jo tutkimustilanteen aikuista kokonaisvaltaisemmin.

Lapsen osallisuus edellyttää, että lapsella on mahdollisuus ilmaista omia mielipiteitään ja tulla kuulluksi omilla ehdoillaan. Lapsitutkimuksen avulla on mahdollista toteuttaa lapsen oikeutta osallisuuteen ja siten saada lapsen ääni todenmukaisesti esille. Lapsitutkimuksen tekemiseen liittyy paljon haasteita, mutta ne eivät oikeuta sivuuttamaan sitä tosiasiaa, että lapsen näkökulman esille saaminen on yhtä tärkeää kuin aikuisen. Lapsen näkökulman esille saaminen on arvokasta, jotta voidaan ymmärtää entistä paremmin lapsen tarpeita ja siten kehittää lapsia koskevia palveluita, kuten lastensuojelua, lapsilähtöisempään suuntaan.

Tutkimuksemme aikana saimme lapsitutkimukseen liittyvän ei-aiotun tutkimustuloksen, kun kehittämishankkeen ohjausryhmä suhtautui kielteisesti lapsitutkimuksen tekoon. Se vahvisti tutkimuskirjallisuudessakin esille nousseen seikan; Lapsitutkimukseen suhtaudutaan hyvin varovaisesti ja lapsiin tutkimuksen kohderyhmänä erityisen suojelevasti. Johtopäätöksenä voidaan todeta, että lapsitutkimukseen liittyviä positiivisia kokemuksia ja vaikutuksia olisi hyvä tuoda enemmän esille, jotta suhtautuminen lapsitutkimuksen tekoon muuttuisi myönteisemmäksi. Lapsitutkimuksen teko on haasteellista, mutta huolellisesti suunniteltuna ja toteutettuna ei kuitenkaan lapselle vaarallista, kuten helposti oletetaan.

10.2 Tutkimuksen luotettavuus

Hirsjärven ja kumppaneiden (2007, 226) mukaan tutkimuksen luotettavuutta arvioidaan reliiäabeliuden ja validiuden avulla. Reliäabelius tarkoittaa tutkimustulosten tois-

tettavuutta. Toistettavuus voidaan ymmärtää siten, että tutkittaessa samaa henkilöä saadaan kahdella tutkimuskerralla sama tulos, kaksi arvioitsijaa päätyy samaan tulokseen tai kahdella rinnakkaisella tutkimusmenetelmällä saadaan sama tulos. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 186). Tutkimustulostemme toistettavuutta voidaan pitää todennäköisenä. Jos toistaisimme nyt tutkimuksemme, tulokset olisivat hyvin todennäköisesti samankaltaisia. Uskomme toistettavuuden olevan mahdollista myös, mikäli tutkimuksemme toteuttaisi toinen samassa asemassa oleva haastattelijapari. Tutkimuksen toistettavuutta puoltavat tutkittavien henkilöiden kokemusten pysyvyys, koska lyhytaikaisen perhehoidon prosessi on heidän osaltaan päättynyt.

Validius tarkoittaa puolestaan tutkimusmenetelmän kykyä mitata juuri sitä, mitä on tarkoituskin (Hirsjärvi 2007, 226). Koska emme tehneet koehaastattelua ennen varsinaisia haastatteluja, emme voineet olla täysin varmoja validiuden toteutumisesta. Ensimmäinen haastattelu kuitenkin todisti, että tutkimusmenetelmämme valinta oli onnistunut. Teemahaastattelulla saimme selville juuri niitä asioita, joihin tutkimuksellemme halusimme vastauksen. Teemahaastattelu mahdollisti strukturoitua haastattelua vapaamuotoisemman ja joustavamman keskustelun teema-alueiden ympärillä. Näin ollen haastateltavat pystyivät tuomaan esille itselleen merkityksellisiä yksityiskohtia, jotka olisivat voineet rajautua pois, mikäli käytössämme olisi ollut strukturoitu haastattelu.

Tutkimusaineisto on todennäköisesti valikoitunut sen mukaan, miten perhehoito on onnistunut ja sille asetetut tavoitteet saavutettu. Haastateltaville oli yhteistä se, että perhehoidon avulla saavutettu perheen parantunut tilanne on perhehoidonkin jälkeen säilynyt. Toisaalta yhteistä oli myös se, että haastateltavat näkivät perhehoidon syiden johtuneen lähinnä toisesta vanhemmasta eikä niinkään omasta toiminnasta. Voidaan pitää todennäköisenä, että haastateltavat suostuivat tutkimukseen edellä mainituista syistä. Aineiston monipuolisuutta ja siten tutkimuksen luotettavuutta olisi lisännyt se, että tutkimukseen olisivat suostuneet kohderyhmän perheiden molemmat vanhemmat. Näin ollen olisimme saaneet tutkimuksessa esille molempien vanhempien näkökulman lyhytaikaisesta perhehoidosta ja siihen liittyvistä kokemuksista.

Haastattelututkimukselle on tyypillistä, että haastattelujen tulos on seurausta haastattelijan ja haastateltavan yhteistoiminnasta (Hirsjärvi & Hurme 2000, 189). Haittapuolella voi tällöin olla se, että haastateltava antaa sosiaalisesti suotavia vastauksia eli vas-

taa siten kuin uskoo haastattelijan haluavan hänen vastaavan (Hirsjärvi ym. 2007, 199-202). Opiskelijoina olimme neutraaleja haastattelihoita, koska emme olleet mukana perhehoidon prosessissa. Tästä huolimatta meille jäi tunne, että osa haastateltavien lähtötilanteeseen liittyvistä vastauksista saattoi olla sosiaalisesti suotuisia. Koska lähtötilanteen kartoitus haastattelun alussa ei ollut varsinaisena tutkimustehtävänä, vaan sen tarkoituksena oli auttaa meitä hahmottamaan perheen tilanne, emme koe sen vaikuttaneen tutkimustuloksiimme. Tutkimuksemme luotettavuutta olisi mahdollisesti lisännyt se, että olisimme saaneet tietää etukäteen perheiden taustatietoja. Näin ollen olisimme osanneet huomioida kysymysten asettelussa sijoituksen tavoitteet paremmin. Nyt vanhemman oli hankala vastata tavoitteita koskeviin kysymyksiin, mikäli sijoituksen ainoana tavoitteena oli ollut pitkäaikaisen sijaisperheen löytyminen. Tämän vuoksi jouduimme haastattelutilanteissa muotoilemaan kysymyksiä uudelleen tarkoituksen mukaisemmiksi.

Hirsjärvi ja Hurme (2000, 184) toteavat, että huolellisesti laadittu haastattelurunko, käsiteltävien teemojen ja mahdollisten lisäkysymysten pohtiminen sekä teknisten laitteiden toimivuuden tarkistaminen ennen haastattelua parantavat tutkimuksen luotettavuutta. Laadimme haastattelurungon teoreettisen viitekehyksen pohjalta yhdessä toimiksiantajamme kanssa. Lisäksi pohdimme tarkentavia kysymyksiä käsiteltävien teemojen tueksi. Nauhurin kunnon testasimme useaan kertaan ennen haastatteluiden alkua. Lisäksi toinen meistä seurasi haastattelutilanteessa nauhurin toimintaa. Haastatteluiden nauhoittaminen lisäsi jo itsessään tutkimuksen luotettavuutta. Haastattelutilanteet tapahtuivat haastateltaville tutussa ja rauhallisessa ympäristössä. Näin pyrimme minimoimaan häiriötekijät ja lisäämään tutkimuksen luotettavuutta.

Tutkijatriangulaatiossa tutkimukseen osallistuu useampia tutkijoita aineistonkerääjinä, tulosten analysoijina ja tulkitsijoina (Hirsjärvi ym. 2007, 228). Tutkijatriangulaatio lisää mielestämme tutkimuksemme luotettavuutta, koska olemme voineet keskustella saamistamme vastauksista, havainnoistamme ja niiden taustalla olevasta teoreettisesta viitekehyksestä. Näin olemme voineet yhdistellä näkökulmiamme ja siten saaneet monipuolisemman käsityksen tutkimuksemme kokonaisuudesta. Tutkijatriangulaatio vähentää myös väärinymmärrysten riskiä ja mahdollisesti haastattelutilanteissa sen, että kaikki tema-alueet tulivat käsitellyiksi.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta lisää tutkijoiden tarkka selostus tutkimuksen toteuttamisesta. Tarkkuus koskee tutkimuksen kaikkia vaiheita eli aineiston hankintaa ja analysointia sekä tulosten julkaisua (Hirsjärvi ym. 2007, 227). Tästä syystä olemme pyrkineet opinnäytetyömme raportissa kuvaamaan tutkimuksemme eri vaiheet mahdollisimman yksityiskohtaisesti. Hirsjärven ja Hurmeen (2000, 185) mukaan haastattelun luotettavuus ja laatu paranevat myös, kun haastattelussa saatu aineisto analysoidaan mahdollisimman pian. Litteroimme ja analysoimme koko aineistomme kolmen viikon sisällä haastatteluista. Näin ne olivat meillä vielä tuoreessa muistissa.

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineistosta tehtyjen johtopäätösten ei ole tarkoitus olla yleispäteviä. Tutkimalla yksittäisiä tapauksia tarkasti saadaan kuitenkin näkyviin, mikä ilmiössä on merkittävää ja mikä toistuu usein. (Hirsjärvi ym. 2007, 177.) Vaikka tutkimuksemme kohdejoukko oli pieni, aineiston analysoinnissa kävi ilmi yksittäisten asioiden toistuminen eri haastatteluissa. Tutkimustuloksiamme ei voida yleistää koskemaan kaikkien biologisten vanhempien kokemuksia lyhytaikaisesta perhehoidosta, mutta tulokset ovat luotettavia tutkimamme kohdejoukon suhteen.

10.3 Tutkimuksen eettisyys

Tieteelliselle tutkimukselle on asetettu yleisiä eettisiä periaatteita, joita tulee noudattaa tutkimuksen eri vaiheissa tutkimuskysymysten asettelusta tulosten julkaisemiseen. (Ruoppila 1999, 26-27.) Lisäksi tutkijaan kohdistuvia eettisiä vaatimuksia ovat muun muassa tutkijan kiinnostus, tunnollisuus ja rehellisyys (Alasuutari 2005, 15-16).

Ruoppilan (1999, 32) mukaan opinnäytetöissä eettisten kysymysten pohdinta ja arviointi ovat työn ohjaajan tai ohjausryhmän vastuulla, koska se kuuluu tutkimuksen teossa keskeisiin opittaviin asioihin. Opinnäytetyöprosessimme alussa haimme tutkimuslupaa Pelastakaa Lapset ry:n lyhytaikaisen perhehoidon kehittämishankkeen johtoryhmältä. Tutkimuslupa myönnettiin biologisten vanhempien tutkimiseen, mutta lasten kohdalla tutkimusluvan haku evättiin eettisiin syihin vedoten.

Tutkimusluvan myöntämisen jälkeen tulee pyytää lupa myös tutkimukseen osallistuvilta henkilöiltä. Heidän itsemääräämisoikeuttaan kunnioitetaan sillä, että heille annetaan mahdollisuus päättää, haluavatko he osallistua tutkimukseen. Jotta itsemääräämisoikeus toteutuisi, tutkittavien tulee saada riittävästi tietoa tutkimuksesta. Tutkitta-

valle täytyy kertoa perustiedot tutkimuksesta, sen toteuttajista ja kerättävien tietojen käyttötarkoituksesta sekä, mitä osallistuminen tutkimukseen konkreettisesti hänen kohdallaan tarkoittaa. (Kuula 2006, 61-62.) Kerroimme haastateltaville kirjeitse, puhelimitse sekä ennen haastattelun alkua, mikä on haastattelun tarkoitus ja mitä se haastateltavien kohdalla konkreettisesti merkitsee.

Kuulan (2006, 136) mukaan tutkimusaiheen arkaluontoisuus ei ole este tutkimuksen tekemiselle, mutta tutkimuksen eettisyys, tutkittavien oikeudet ja yksityisyyden säilyminen on huomioitava erityisen tarkasti. Tutkimuksen aihepiirin itselleen liian arkaluontoiseksi kokevat ihmiset eivät yleensä alun perinkään anna suostumustaan tutkimukseen (Kuula 2006, 136). Tutkimuksemme aiheen arkaluontoisuus saattoi olla merkittävin syy kohdejoukkomme pienuudelle. Tämä toisaalta korosti kohdejoukkomme antamien tietojen merkitystä.

Tutkimuksen toteuttamisessa on viimeiseen asti vältettävä aiheuttamasta tutkittavalle henkisiä ja sosiaalisia vahinkoja. Tutkija pystyy välttämään tällaisia vahinkoja muun muassa osoittamalla kunnioitusta tutkittavalle vuorovaikutustilanteessa sekä huolehtimalla asianmukaisesti luottamuksellisten tietojen tietosuojasta. (Kuula 2006, 62-63.) Tutkimuksen aikana olemme huolehtineet tutkimusaineiston salassapidosta asianmukaisesti. Vaitiolovelvollisina emme ole antaneet tutkimuksesta tietoja ulkopuolisille. Haastattelunauhat ja haastatteluja koskevat muistiinpanot hävitämme tutkimuksen jälkeen.

Haastateltavien yksityisyyden kunnioittaminen ja suojeleminen ovat osa tutkimusetiikkaa. Yksityisyyden kunnioittaminen tarkoittaa, että tutkittavalla itsellään tulee olla oikeus päättää, mitä tietoja hän antaa tutkimuskäyttöön. Yksityisyyden suojelemisella puolestaan tarkoitetaan, että yksittäiset tutkittavat eivät saa olla tunnistettavissa tutkimusraportista. (Kuula 2006, 64.) Haastattelutilanteiden alussa korostimme haastateltaville, että heillä on oikeus päättää, mitä tietoja he haluavat antaa tutkimuskäyttöön. Samassa yhteydessä kerroimme omasta vaitiolovelvollisuudestamme ja heidän antamiensa tietojen merkityksestä kehittämishankkeelle. Kohdejoukon pienuuden ja tapausten erilaisuuden vuoksi tutkittavien anonymiteetistä huolehtiminen on ollut haasteellista. Olemme kuitenkin pyrkineet kirjoittamaan tutkimustulokset siten, että yksittäisiä tapauksia ei voida tunnistaa.

10.4 Opinnäytetyöprosessi

Aloitimme opinnäytetyöprosessimme kevättalvella 2008 ottamalla sähköpostitse yhteyttä Pelastakaa Lapset ry:n Keski-Suomen aluetoimistoon. Meille tarjottiin mahdollisuutta osallistua meneillään olevan lastensuojelun lyhytaikaisen perhehoidon kehittämishankkeen arviointiin. Pelastakaa Lapset ry:n kanssa käymämme sähköpostikeskustelun ja yhteisten tapaamisten tiimoilta osuutemme kehittämishankkeessa tarkentui.

Opinnäytetyömme alkuperäinen tarkoitus oli haastatella sekä sijoitettuja lapsia että heidän biologisia vanhempiaan, sillä kehittämishankkeen työntekijöiden toiveena oli saada molempien ryhmien ääni kuuluville. Palavereissa pohdimme lapsitutkimuksen eettisyyttä, haasteita ja vaihtoehtoja tutkimuksen toteuttamiseksi. Tulimme yksimielisesti siihen tulokseen, että projektin kehittämisen kannalta lasten ääni olisi tärkeää saada kuuluviin ja että me olisimme sopivat henkilöt tekemään tarvittavat haastattelut. Syksyn 2008 aikana perehdyimme lapsitutkimuksen teoreettiseen viitekehykseen. Pohdimme yhdessä toimeksiantajamme kanssa haastattelun teemoja, joiden pohjalta laadimme lasten haastattelurungon. Tapaamisessa, jossa tätä runkoa oli tarkoitus vielä viimeistellä, saimme kuitenkin tietää ohjausryhmän suhtautuneen kielteisesti lasten haastatteluihin. Ohjausryhmä perusteli kielteistä kantaansa sillä, että lapset olivat kokeneet niin paljon traumaattisia asioita, ettei olisi tarkoituksen mukaista pyytää heitä käymään prosessia meidän kanssamme enää uudelleen läpi. Koska emme saaneet ohjausryhmältä tukea lapsitutkimuksen toteuttamiseen, tutkimuslupa jätettiin anomatta.

Lasten haastattelujen peruuntuminen oli meille pettymys, koska olimme ehtineet valmistautua niihin huolella ja odotimme saavamme käytännön kokemusta lapsitutkimuksen tekemisestä. Tästä syystä tulimme opettajiemme ja toimeksiantajamme kanssa siihen tulokseen, että pidämme lapsitutkimuksen mukana opinnäytetyössämme. Empiiristen haastattelujen puuttuessa tarkastelimme lapsitutkimusta teoreettisesta näkökulmasta keskittyen erityisesti lapsitutkimuksen eettisyyteen. Tarkoituksenamme on herättää keskustelua lasten mielipiteiden esille saamisen tärkeydestä ja kannustaa opiskelijoita tarttumaan rohkeasti lapsitutkimuksen haasteisiin.

Kehittämishankkeen johtoryhmä myönsi luvan biologisten vanhempien haastattelemiseen. Syksyn 2008 aikana hankimme tarvittavaa tutkimuskirjallisuutta, jonka pohjalta kirjoitimme opinnäytetyömme teoriaosuuden lähes valmiiksi ennen haastatteluita.

Samalla laadimme vanhemmille haastattelurungon, jonka muokkasimme sopivaksi yhdessä toimeksiantajamme kanssa. Mielestämme teorian huolellisella sisäistämällä oli meille merkittävä etu haastatteluja toteutettaessa, koska näin olimme paremmin perehtyneet kehittämishankkeen ja tutkimuksemme tarkoituksiin ja osasimme avata käsiteltäviä teemoja selkeämmin haastateltaville. Aineiston hankinta tehtiin joulukuun 2008 puolivälissä ja analysointi heti tammikuun 2009 alussa. Raportin yhtenäisyyden vuoksi kirjoitimme sen kokonaisuudessaan yhdessä.

Opinnäytetyömme tekemiseen kului vajaa vuosi, josta viimeiset viisi kuukautta olivat intensiivistä työskentelyä. Koimme intensiivisen työskentelytavan sopivan meille, koska se mahdollisti kokonaisvaltaisen keskittymisen opinnäytetyöhön muiden opintojen ollessa jo suoritettuina. Työskentely työparina oli myös meille sopiva työtapana, koska se mahdollisti jatkuvan vuorovaikutuksen ja ajatusten vaihdon työskentelyprosessin aikana.

Opinnäytetyöprosessin aikana kehityimme niin sosiaalialan ammattilaisina kuin tutkijoina. Koulutusohjelmassamme on vain vähän lastensuojeluun liittyviä opintoja, mikä vuoksi olimme aiheesta kiinnostuneita ja halusimme syventää ammattitaitoamme. Lyhytaikainen perhehoito puolestaan on suppea osa lastensuojelua. Opinnäytetyöprosessin aikana olemme kuitenkin perehtyneet monipuolisesti lastensuojelun prosessiin, uuteen lastensuojelulakiin sekä erityisesti perhehoidon kokonaisuuteen. Keskustelut ohjaavien opettajien ja kehittämishankkeen työntekijöiden sekä biologisten vanhempien kanssa avasivat meille myös erilaisia näkökulmia lastensuojeluun ja sen kehittämiseen. Järjestö- ja projektityöhön perehtymällä opimme kolmannen sektorin toimintamalleista ja toiminnan arvioinnista.

Opinnäytetyöprosessin aikana opimme valtavasti laadullisen tutkimuksen teosta, koska meillä ei ollut siitä aikaisempaa kokemusta. Haastatteluiden teko ei varsinaisesti ollut meille uutta, mutta haastattelumenetelmänä teemahaastattelua emme olleet käyttäneet aikaisemmin. Opimme myös lähestymään hienovaraisesti entuudestaan tuntemattomia ihmisiä heille arkaluontoisen asian tiimoilta sekä pohtimaan tutkimukseen liittyviä eettisiä periaatteita. Intensiivisen parityöskentelyn ansiosta opimme aktiivista vuorovaikutusta, joustavuutta ja erilaisten näkökulmien yhdistämistä. Prosessin aikana käsittelemästämme tietomäärästä vain osa oli tarkoituksen mukaista liittää raporttiin.

10.5 Aiheita jatkotutkimuksille

Opinnäytetyömme pohjalta nousi esille useita jatkotutkimushaasteita. Merkittävänä mutta haasteellisena tehtävänä pidämme jatkotutkimusten tekemistä lapsitutkimuksen näkökulmasta. Lastensuojelussa korostetaan lapsen etua ja oikeutta osallistua häntä koskeviin asioihin. Valitettavasti opinnäytetyöprosessimme aikana huomasimme, että lastensuojelun piirissä suurin osa tutkimuksista tehdään kuitenkin aikuisten näkökulmasta. Olisikin hyvin tärkeää saada lapsen oma ääni kuuluviin kokonaisvaltaisesti. Hurtigin (2006, 167) mukaan voidaan olettaa, että lapsella on aina sellaista tietoa, jota kukaan muu ei voi tietää. Lapsen tieto pohjautuu hänen henkilökohtaisiin kokemuksiinsa ja näkemyksiinsä sekä hänen niille luomiin merkityksiin. Perheen ja lapsen kokonaisvaltaisessa auttamisessa on tärkeää tavoittaa lapsen näkemys asioista, sillä lapsen osallisuuden kuuluu mahdollisuus olla itse mukana tuottamassa tietoa tilanteistaan, kokemuksistaan ja odotuksistaan. (Hurtig 2006, 167.)

Lastensuojeluun liittyvät asiat ovat usein asiakkaille arkaluontoisia ja henkilökohtaisia. Se ei kuitenkaan tarkoita, ettei niistä voida kysyä lapsen mielipidettä. Pienten lasten kohdalla haastattelu ei välttämättä ole tarkoituksen mukaisin menetelmä tiedon saamiseksi, vaan erilaiset ilmaisulliset menetelmät ovat usein toimivampia ja lapsiystävällisempiä. Lasten kanssa voidaan käyttää keskustelun tukena muun muassa vahvuuskortteja tai nallekortteja, piirtämistä sekä leikkiä tai liikuntaa.

Eryteisesti lyhytaikaista perhehoitoa olisi tärkeää tutkia lapsen näkökulmasta, koska hänellä on paras kokemuksellinen tieto siitä, millaista lyhytaikainen perhehoito todellisuudessa on. Vanhempien ja muiden aikuisten mielipiteet perustuvat usein joko oletuksiin tai lapselta saatuun toisen käden tietoon. Tärkeitä tutkimusaiheita olisivat esimerkiksi lapsen kokemukset omasta osallisuudestaan sekä kiintymyssuhteistaan perhehoidon aikana. Mielenkiintoista olisi myös toteuttaa seurantatutkimus lyhytaikaisessa perhehoidossa olleille lapsille ja nuorille. Näin saataisiin tietoa lyhytaikaisen perhehoidon pitkäaikaisista vaikutuksista.

Lyhytaikaiseen perhehoitoon liittyy myös muita tutkimushaasteita. Lyhytaikaista perhehoitoa voitaisiin tutkia muun muassa sijaisvanhempien sekä heidän biologisten lastensa ja sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta. Kuten olemme aikaisemmin todenneet, lyhytaikainen perhehoito on varsin vähän tutkittu aihe Suomessa. Kansainvälisiä tut-

kimustuloksia emme voi verrata suoraan suomalaiseen lastensuojeluun, koska yhteiskunnalliset ja kulttuuriset lähtökohdat ovat erilaiset. Näin ollen tarvitsemme suomalaista tutkimustietoa, jotta voimme kehittää lyhytaikaista perhehoitoa entistä toimivammaksi palveluksi.

LÄHTEET

- Aarnos, E. 2007. Kouluun lapsia tutkimaan: Havainnointi, haastattelu ja dokumentointi. Teoksessa Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Toim. J. Aaltola & R. Valli. Juva: WSOY.
- Ahto, A. & Mikkola, E. 1999. Perhehoito lastensuojelussa. Saarijärvi: Gummerus.
- Alasuutari, P. 2005. Yhteiskuntatutkimuksen etiikasta. Teoksessa Tutkimus menetelmien pyörteissä. Sosiaalitutkimuksen lähtökohdat ja valinnat. Toim. P. Räsänen, A. Anttila & H. Melin. Juva: WSOY.
- Alderson, P. & Morrow, V. 2004. Ethics, social research and consulting with children and young people. Essex: Barnardo's.
- Dahler-Larsen, P. 2005. Vaikuttavuuden arviointi. Hyvät käytännöt. Menetelmä-käsikirja. Viitattu 13.10.2008. [Http://www.sosiaaliportti.fi](http://www.sosiaaliportti.fi), hankkeet, hyvä käytäntö, aineistoihin, julkaisuihin, vaikuttavuuden arviointi, lataa julkaisu.
- Eskola, J. & Vastamäki, J. 2007. Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Toim. J. Aaltola ja R. Valli. Juva: WSOY.
- Hakkarainen, P. & Kuukkanen, M. 2008. Perhehoidon tietopaketti 2008. Viitattu 6.10.2008. [Http://www.perhehoitoliitto.fi/index.htm](http://www.perhehoitoliitto.fi/index.htm), perhehoito, perhehoidon tietopaketti.
- Halmetoja, T., Hankosalo, T., Myllyniemi, L. & Turunen, R. 2008. Lastensuojelun lyhytaikaisten sijoituskäytänteiden tilannekartoitus. Projekt Pelastakaa Lapset ry:n lyhytaikaisen perhehoidon hankkeessa. Projektiraportti. Jyväskylän yliopisto, Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos.
- Helminen, J. 1998. Perhehoidon lainsäädäntö. Jyväskylä: Gummerus.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. Keuruu: Otava.
- Hurtig, J. 2006. Lasten tieto sosiaalityön haasteena. Teoksessa Lapset ja sosiaalityö. Kohtaamisia, menetelmiä ja tiedon uudelleen arviointia. Toim. H. Forsberg, A. Ritala-Koskinen & M. Törrönen. Juva: WSOY.
- Hyttinen, N. 2008. Vaikuttavuuden vaatimus sosiaalisissa hankkeissa. Sosiaali- ja terveysviesti 3/2008. Viitattu 13.10.2008. [Http://www.stkl.fi](http://www.stkl.fi), Sosiaali- ja terveysviesti, 3/2008.
- Hyttinen, N. 2006. Arviointi avuksi projektityöhön. Helsinki: Sininauhaliitto.
- Janhunen, T. 2008. Jotta sijoitukset kestäisivät. Teoksessa Menetyksistä mahdollisuuksiin. Perhehoitoa lasten vanhemmuuden tueksi. Toim. J. Ketola. Juva: WSOY.

KASTE 2008-2011. 2008. Viitattu 19.11.2008. Sosiaali- ja terveysministeriö. [Http://www.stm.fi](http://www.stm.fi), hankkeet, Sosiaali- ja terveysministeriön kansallinen kehittämissuunnitelma, KASTE-ohjelma 2008-2011 (Julkaisu 2008:6).

Kauppi, M. & Rautanen, E. 1997. Oikeus hyvään kotiin. Pelastakaa Lapset ry ja suomalainen lastensuojelutyö 1922-1997. Keuruu: Otava.

Ketola, J. 2008. Perhehoito ennen ja nyt. Teoksessa Sijoita perheeseen, Perhehoito inhimillisenä ja taloudellisena vaihtoehtona. Toim. J. Ketola. Juva: WSOY.

Korhonen, J. 2008. Tarinani lastensuojelun asiakkaana, sosiaalialan ammattilaisena ja äitinä. Teoksessa Menetyksistä mahdollisuuksiin. Perhehoitoa lasten vanhemmuuden tueksi. Toimittanut J. Ketola. Juva: WSOY.

Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Jyväskylä: Gummerus.

L 11.6.1999/731. Perustuslaki. Viitattu 23.10.2008. Suomen säädöstietopankki. [Http://www.finlex.fi](http://www.finlex.fi), ajantasainen lainsäädäntö, 1999, Suomen perustuslaki.

L 13.4.2007/417. Lastensuojelulaki. Viitattu 9.10.2008. Suomen säädöstietopankki. [Http://www.finlex.fi](http://www.finlex.fi), ajantasainen lainsäädäntö, 2007, lastensuojelulaki.

L 17.9.1982/710. Sosiaalihuoltolaki. Viitattu 8.10.2008. Suomen säädöstietopankki. [Http://www.finlex.fi](http://www.finlex.fi), ajantasainen lainsäädäntö, 1982, sosiaalihuoltolaki.

L 22.9.2000/812. Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista. Viitattu 26.11.2008. Suomen säädöstietopankki. [Http://www.finlex.fi](http://www.finlex.fi), ajantasainen lainsäädäntö, 2000, laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista.

L 312/1992. Perhehoitajalaki. Viitattu 8.10.2008. Suomen säädöstietopankki. [Http://www.finlex.fi](http://www.finlex.fi), ajantasainen lainsäädäntö, 1992, perhehoitajalaki.

Laitinen, M., Ojaniemi, P. & Tallavaara, M-S. 2007. ”Nyt kuullaan meitä asiakkaita” – Tutkimus kohtaamisesta, tiedosta ja osallisuudesta lastensuojelun työprosesseissa. Rovaniemi: Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja.

Lastensuojelun käsikirja. 2008. Viitattu 2.12.2008. Sosiaaliportti. [Http://www.sosiaaliportti.fi](http://www.sosiaaliportti.fi), Lastensuojelun käsikirja.

Lastensuojelun lyhytaikaisen perhehoidon kehittämishanke. 2008. Väliportaali.

Lastensuojelun lyhytaikainen perhehoito -kehittämishanke (2007-2009). 2007. Viitattu 13.10.2008. Pelastakaa Lapset ry. [Http://www.pelastakaalapset.fi](http://www.pelastakaalapset.fi), toiminta, lastensuojelutyö, kehittämishankkeet, lyhytaikaisen perhehoidon kehittämishanke.

Lyhytaikaisen perhehoidon kehittämisprojekti. 2007. Projektisuunnitelma.

Maula, R. 2008. Projektivastaava, Pelastakaa Lapset ry, Lastensuojelun lyhytaikaisen perhehoidon kehittämishanke (2007-2009). Haastattelu 27.11.2008.

- Oranen, Mikko. 2008. Lasten osallisuus. Viitattu 26.11.2008. Sosiaaliportti. [Http://www.sosiaaliportti.fi](http://www.sosiaaliportti.fi), Lastensuojelun käsikirja, lasten osallisuus.
- Perhehoito. 2008. Viitattu 14.10.2008. Sosiaaliportti. [Http://www.sosiaaliportti.fi](http://www.sosiaaliportti.fi), Lastensuojelun käsikirja, sijaishuolto, sijaishuollon muodot, perhehoito.
- Pösö, T. 2004. Kasvatustyö sijaishuollossa. Teoksessa Lastensuojelu tänään. Toim. A. Puonti, T. Saarnio & A. Hujala. Helsinki: Tammi.
- Rautio, P. 2005. ”Kyllä se varmaan silleen välittää...” Kiintymyssuhdehaastattelu välineenä sijoitetun lapsen kuulemisessa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.
- Ritala-Koskinen, A. 2003. Onnistumisia lastensuojelussa. Teoksessa Sosiaalityö ja vaikuttaminen. Toim. M. Satka, A. Pohjola & M. Rajavaara. Jyväskylä: Kopijyvä.
- Rousu, S. & Holma, T. 2004. Lastensuojelupalvelujen onnistumisen arviointi. Jyväskylä: Kirjapaino Oma Oy.
- Ruoppila, I. 1999. Lasten tutkimuksen eettisiä kysymyksiä. Teoksessa Varhaiskasvatuksen tutkimusmenetelmiä. Toim. I. Ruoppila, E. Hujala, K. Karila, J. Kinos, P. Niironen & M. Ojala. Jyväskylä: Gummerus.
- Räty, T. 2007. Uusi lastensuojelulaki. Helsinki: Edita.
- Taskinen, S. 2007. Lastensuojelulaki (417/2007). Soveltamisopas. Vaajakoski: Gummerus.
- Tervonen-Arnkil, K. 2008. Sijaisperheen intensiivinen tukeminen. Teoksessa Menehtyksistä mahdollisuuksiin. Perhehoitoa lasten vanhemmuuden tueksi. Toimittanut J. Ketola. Juva: WSOY.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus.
- Vaikuttavuuden arviointi. 2008. Viitattu 9.12.2008. Sosiaaliportti. [Http://www.sosiaaliportti.fi](http://www.sosiaaliportti.fi), hankkeet, hyvä käytäntö, prosessi, Miten arvioin käytäntöä?, vaikuttavuuden arviointi, lue lisää vaikuttavuuden arvioinnista.
- Vainio, S. & Rabb, H. 2007. Suunnitelmallinen perhehoito. Varsinais-Suomen ja Pirkanmaan alueelliset kehittämishankkeet. Loppuraportti. Viitattu 23.10.2008. Perhehoitoliitto ry. [Http://www.perhehoitoliitto.fi](http://www.perhehoitoliitto.fi), ajankohtaista, projektit, suunnitelmallinen perhehoito.
- Valkonen, L. 1995. Kuka on minun vanhempani? Perhehoitovuoren vanhempisuhteet. Saarijärvi: Gummerus.
- Wilson, K., Sinclair, I., Taylor, C., Pithouse, A. & Sellick, C. 2004. Fostering success. An exploration of the research literature in foster care. Social Care Institute for Excellence. Viitattu 30.10.2008. [Http://www.scie.org.uk](http://www.scie.org.uk), resources and publications, knowledge reviews, knowledge reviews 05: Fostering success: an exploration of the research literature in foster care.

Yleissopimus lapsen oikeuksista. 1989. Viitattu 16.10.2008. Unicef.
[Http://www.unicef.fi](http://www.unicef.fi), mitä teemme, lapsen oikeuksien sopimus, lapsen oikeuksien
sopimus kokonaisuudessaan.

LIITTEET

Liite 1. Saatekirje

Pelastakaa Lapset ry
”Lyhytaikaisen perhehoidon
kehittämiprojekti”
Väinönkatu 11 A
40100 Jyväskylä
Puh. (014) 860 5500

SAATEKIRJE
PVM

Hyvät vanhemmat,

Pelastakaa Lapset ry haluaa kehittää lyhytaikaista perhehoitoa. Aiheeseen liittyen tehdään tutkimus, jonka tavoitteena on koota palautetta biologisten vanhempien kokemuksista lyhytaikaisen perhehoidon kehittämisprojektista ja sen vaikutuksista. Jyväskylän ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijoina teemme kyseisen tutkimuksen oppinäytetyönä yhteistyössä Pelastakaa Lapset ry:n kanssa.

Keräämme aineiston haastattelemalla vanhempia yksitellen. Haastattelutilanteet nauhoitetaan. Antamianne tietoja käsitellään luottamuksellisesti, eikä henkilöllisyytenne tule ilmi ulkopuolisille tutkimuksen missään vaiheessa. Tutkimuksen jälkeen aineisto hävitetään asianmukaisesti.

Osallistuminen haastatteluun on vapaaehtoista. Allekirjoittamalla ja palauttamalla oheisen suostumuslomakkeen annatte kirjallisen luvan yhteystietojenne luovuttamiseen, jonka jälkeen voimme ottaa teihin puhelimitse yhteyttä ja sopia haastatteluajan kohdan. Osallistumisenne on tärkeää palvelun kehittämisen kannalta.

Mikäli teillä herää kysymyksiä, pyydämme teitä ottamaan yhteyttä Raija Maulaan. Hänen yhteystietonsa löytyvät liitteenä olevasta saatteesta.

Kiittäen yhteistyöstä,
Elina Eronen
Liisi Hämäläinen

Liite 2. Suostumuslomake

Pelastakaa Lapset ry

”Lyhytaikaisen perhehoidon
kehittämiprojekti”

Väinönkatu 11 A

40100 Jyväskylä

Puh. (014) 860 5500

SUOSTUMUSLOMAKE

Haastattelututkimuksen tavoitteena on selvittää biologisten vanhempien kokemuksia Pelastakaa Lapset ry:n lyhytaikaisen perhehoidon kehittämisprojektin vaikutuksista. Aineisto kerätään haastattelemalla vanhempia yksitellen. Haastattelutilanteet nauhoitetaan. Antamianne tietoja käsitellään luottamuksellisesti, eikä henkilöllisyytenne tule ilmi ulkopuolisille tutkimuksen missään vaiheessa. Tutkimuksen jälkeen aineisto hävietään asianmukaisesti.

Allekirjoittamalla tämän lomakkeen suostun seuraavaan:

___ Annan luvan yhteystietojeni luovuttamiseen tutkimuksen tekijöille.

___ Annan luvan haastatteluun.

___ En anna lupaa yhteystietojeni luovuttamiseen, enkä haastatteluun.

Pvm ja allekirjoitus

Liite 3. Vanhempien teemahaastattelu

VANHEMPIEN TEEMAHAASTATTELU

LÄHTÖTILANNE

- ❖ Mitä lyhytaikainen perhehoito mielestänne on?
- ❖ Kuvaile lyhytaikaisen perhehoidon prosessi perheenne osalta.
  - Milloin ja miten alkoi?
  - Milloin ja miten päättyi?

PALAUTE/TYYTYVÄISYYS

- ❖ Miten olette kokeneet Pelastakaa Lapset ry:n lyhytaikaisen perhehoidon mallin?
  - Mihin olette tyytyväisiä? Mihin ette ole?
  - Mitä muuttaisitte palvelussa?
  - Millaisissa tilanteissa lyhytaikaisesta perhehoidosta teidän mielestänne on apua?
- ❖ Miten vertaisitte lapsen sijoittamista perhehoitoon ja lastensuojelulaitokseen?
- ❖ Millaisena näette sijaisvanhempien roolin lapsenne elämässä?
  - Perhehoidon aikana ja jälkeen
  - Olitteko tyytyväinen perheeseen?
  - Oliko lapsenne tyytyväinen perheeseen?

YHTEISTYÖ

- ❖ Miten yhteistyö on sujunut Pelastakaa Lapset ry:n ja muiden tahojen kanssa?
  - Mitä hyvää? Mitä parannettavaa? Onko ollut riittävästi?
  - Millaisia yhteistyömuotoja?
  - Miten tiedonkulku on toiminut?
  - Saitteko tarpeeksi tietoa prosessin eri vaiheissa?
- ❖ Miten Pelastakaa Lapset ry:n mukanaolo on vaikuttanut?
- ❖ Miten eri työntekijöiden ammattitaito on ilmennyt?

OSALLISUUS

- ❖ Kuinka olette olleet mukana lyhytaikaisen perhehoidon prosessissa?
  - Ennen, aikana ja jälkeen
  - Oletteko osallistuneet päätöksentekoon?

- Koetteko olleenne riittävästi mukana?
- ❖ Miten teihin on suhtauduttu?
- ❖ Millaisia toiveita teillä on ollut lyhytaikaisen perhehoidon suhteen?
  - Miten toiveenne on otettu huomioon?
  - Miten mielipiteenne on otettu huomioon?

VAIKUTUKSET

- ❖ Miten lyhytaikainen perhehoito on vaikuttanut perheenne tilanteeseen?
  - Mitkä asiat ovat muuttuneet?
  - Miten on onnistuttu tavoitteisiin nähden?
  - Mitkä asiat auttoivat onnistumaan?
- ❖ Olisiko jotain voinut tehdä toisin, jotta lyhytaikaisesta perhehoidosta olisi ollut enemmän hyötyä? Mitä?
- ❖ Kuvaile suhdetta lapseenne lyhytaikaisen perhehoidon prosessissa.
  - Ennen, aikana ja jälkeen
  - Miten perhehoito on vaikuttanut suhteeseen?

VAPAA SANA

- ❖ Mitä muuta haluaisitte sanoa?